

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Diplomová práce

2019

Bc. Anna Rosůlková

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

**Vliv sociálních sítí Facebook a Instagram na morální hodnoty
žáků na 2. stupni ZŠ**

Diplomová práce

Autor: Bc. Anna Rosůlková
Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy (2. stupeň)
Studijní obor: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – anglický jazyk a literatura
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – etická výchova
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Hábl, PhD.
Oponent práce: Mgr. Markéta Levínská, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor:	Bc. Anna Rosůlková
Studium:	P14P0009
Studijní program:	M7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor:	Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - anglický jazyk, Učitelství pro 2. stupeň základních škol - etická výchova
Název diplomové práce:	Vliv sociálních sítí Facebook a Instagram na morální hodnoty žáků na 2. stupni ZŠ
Název diplomové práce AJ:	The Influence of Facebook and Instagram on Moral Qualities of Secondary School Pupils

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem diplomové práce je zjistit, jaký vliv mají sociální sítě Facebook a Instagram, jakožto aktuální problematika a fenomén dnešní doby, na morální hodnoty žáků 2. stupně ZŠ na vybrané škole ve Středočeském kraji. Diplomová práce se skládá ze dvou částí. V teoretické části se zabýváme fenomény zvanými Facebook a Instagram. Dále pak identitou, anonymitou, etikou a etiketou na těchto sociálních sítích a v neposlední řadě morálními hodnotami a upadajícími morálními hodnotami v důsledku Facebooku a Instagramu. Věnujeme se také evoluci sociálních sítí. Empirická část obsahuje samotný kvantitativní výzkum. Použili jsme metodu dotazníku.

FLETCHER, J. Situační etika: Nová morálka. Praha: Kalich, 2009. 247 s. ISBN 978-80-7017-126-4.
HULANOVÁ, L. Internetová kriminalita páchaná na dětech: Psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality. Praha: Triton, 2012. 192 s. ISBN 978-80-7387-545-9. KIRKPATRICK, D. Pod vlivem Facebooku: Příběh z nitra společnosti, která spojuje svět. Brno: Computer Press, a.s., 2011. 313 s. ISBN 978-80-251-3573-0. KŘIVOHLAVÝ, J. Mít pro co žít. Praha: Návrat domů, 1994. 93 s. ISBN 80-85495-33-3. KULHÁNKOVÁ, H., ČAMEK, J. Fenomén Facebook. Kladno: Jakub Čamek - BigOak, 2010. 128 s. ISBN 978-80-904764-0-0.

Garantující pracoviště:	Katedra pedagogiky a psychologie, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Jan Hábl, Ph.D.
Oponent:	Mgr. Markéta Levínská, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	11.11.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce doc. PhDr. Jana Hábla, PhD. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 14. 6. 2019

Anotace

ROSŮLKOVÁ, Anna. *Vliv sociálních sítí Facebook a Instagram na morální hodnoty žáků na 2. stupni ZŠ*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 64 s. Diplomová práce.

Cílem diplomové práce je zjistit, jaký vliv mají sociální sítě Facebook a Instagram, jakožto aktuální problematika a fenomén dnešní doby, na morální hodnoty žáků 2. stupně ZŠ na vybrané škole ve Středočeském kraji. Diplomová práce se skládá ze dvou částí. V teoretické části se zabýváme fenomény zvanými Facebook a Instagram. Dále pak identitou, anonymitou, etikou a etiketou na těchto sociálních sítích a v neposlední řadě morálními hodnotami a upadajícími morálními hodnotami v důsledku Facebooku a Instagramu. Věnujeme se také evoluci sociálních sítí. Empirická část obsahuje samotný kvantitativní výzkum. Použili jsme metodu dotazníku.

Klíčová slova: sociální sítě, Facebook, Instagram, morální hodnoty

Annotation

ROSULKOVA, ANNA. *The Influence of Facebook and Instagram on Moral Qualities of Secondary School Pupils*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2019. 64 pp. Diploma Thesis.

The aim of this thesis is to find out what influence social networks Facebook and Instagram have, as the current issue and the phenomenon of today, on the moral values of pupils of the second grade of elementary school at the selected elementary school in Central Bohemia. The thesis consists of two parts. In the theoretical part we deal with phenomena called Facebook and Instagram. Furthermore, it focuses on identity, anonymity, ethics and etiquette on these social networks and, last but not least, moral values and declining moral values as a result of Facebook and Instagram. This part is also dedicated to the evolution of social networks. The empirical part contains quantitative research itself. We used the questionnaire method.

Key words: social media, Facebook, Instagram, moral qualities

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce doc. PhDr. Janu Háblovi, PhD., za odborné vedení práce a cenné připomínky. Poděkování také patří ZŠ Letců R.A.F. v Nymburce za umožnění provedení výzkumu a mé rodině, příteli a přátelům za podporu.

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 HODNOTY, VÝZKUM A DĚLENÍ HODNOT	11
1.1 VYMEZENÍ POJMU HODNOTA	12
1.2 KATEGORIZACE HODNOT	14
1.3 UTVÁŘENÍ HODNOTOVÉHO SYSTÉMU	19
1.4 VÝCHOVA K HODNOTÁM	20
2 MORÁLNÍ VÝVOJ, MORÁLKA	23
2.1 TEORIE MORÁLNÍHO VÝVOJE	24
2.1.1 <i>Jean Piaget</i>	24
2.1.2 <i>Lawrence Kohlberg</i>	25
2.2 DÍTĚ V OBDOBÍ ŠKOLNÍHO VĚKU.....	25
2.2.1 <i>Charakteristika dítěte staršího školního věku</i>	25
3 SOCIÁLNÍ SÍTĚ	27
3.1 VÝVOJ INTERNETU A SOCIÁLNÍCH SÍTÍ.....	27
3.2 FACEBOOK.....	27
3.3 INSTAGRAM	28
4 VÝZKUMY, EMPIRICKÁ ŠETŘENÍ.....	30
PRAKTICKÁ ČÁST.....	33
5 CÍL VÝZKUMU.....	33
5.1 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	33
5.2 VÝZKUMNÁ METODA	34
5.3 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT / ROZBOR A VÝSLEDKY VÝZKUMU	36
5.4 SHRNUÍ	51
5.5 DOPORUČENÍ PRO PEDAGOGICKOU PRAXI.....	52
ZÁVĚR.....	53
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	55
SEZNAM GRAFŮ A TABULEK.....	59
SEZNAM PŘÍLOH.....	59
PŘÍLOHA Č. 1 - DOTAZNÍK.....	1

Úvod

„Léto bez Facebooku? Už nějakých 5 000 dní nepředstavitelné, konkrétně od 4. února 2004, kdy tehdy dvacetiletý Mark Zuckerberg založil „The Facebook“, aby propojil spolužáky z Harvardu.“ (Puértolas, 2018)

Nejen léto je pro většinu dětí v současné době bez sociálních sítí nepředstavitelné. Nelze si nevšimnout, že děti tráví na sociálních sítích stále více a více času. Nabízí se tedy otázka, jaký na ně má množství času stráveného u obrazovek mobilů, tabletů a počítačů vliv?

Facebook, Instagram a další sociální sítě se staly součástí našeho každodenního života. Více než 1,4 miliardy lidí je aktivní každý den a sdílí svoje emoce a zážitky, momentky z rodinných dovolených i ze setkání s přáteli. Díky rozvoji sociálních sítí můžeme snadno a rychle komunikovat s přáteli, bavit se i vzdělávat. Na druhou stranou je nezbytné si uvědomit rizika, která s sebou tento fenomén především pro děti přinesl.

Téma své diplomové práce „Vliv sociálních sítí Facebook a Instagram na morální hodnoty dětí na 2. stupni ZŠ“ jsem si vybrala ze dvou hlavních důvodů. Jako studentka učitelství pro 2. stupeň ZŠ a také sestra dvou mladších bratrů, trávím díky univerzitním praxím, mimoškolním aktivitám a rodinnému prostředí mnoho času s dětmi. K zaměření své diplomové práce na problematiku sociálních sítí mne vedl i osobní zájem o sociálně sítě Facebook, Instagram, na kterých se po několika letech aktivního užívání poměrně dobře orientuji.

Cílem diplomové práce je zjistit, jaký vliv a jestli vůbec nějaký, mají sociální sítě Facebook a Instagram na morální hodnoty žáků na 2. stupni základních škol. Diplomová práce se skládá ze dvou částí. Teoretická část je rozdělena do čtyř hlavních kapitol. První kapitola se zabývá hodnotami, jejich výzkumem a dělením. Je vymezen pojem hodnota a zaměříme se i na vytváření hodnotového systému. Morální vývoj a morálka je názvem kapitoly druhé, která představí dvě nejznámější teorie morálního vývoje a vzhledem k výzkumnému souboru, který je tvořen žáky 2. stupně ZŠ, se věnuje i dítěti v období staršího školního věku. Kapitola třetí obsahuje informace o nejvýznamnějších sociálních sítích Facebooku a Instagramu a jejich vývoji.

Část praktická představuje výzkum vlivu sociálních sítí na morální hodnoty žáků na 2. stupni základní školy. V této části je popsán průběh výzkumného šetření, jsou zde uvedeny informace o zkoumaném souboru, použité výzkumné metodě, přehled zpracovaných dat a výsledky, které jsou interpretovány a doplněny grafy pro lepší orientaci. Kvantitativní výzkumné šetření formou dotazníku bylo provedeno na ZŠ Letců R.A.F. v Nymburce ve Středočeském kraji. Zúčastnilo se ho 120 respondentů z šestých, sedmých, osmých a devátých ročníků druhého stupně základní školy.

TEORETICKÁ ČÁST

Cílem teoretické části diplomové práce je představení hlavní problematiky morálních hodnot a sociálních sítí. Tato část se věnuje základnímu vymezení pojmů hodnota, kategorizaci hodnot, utváření hodnotového systému i výchově k hodnotám. Obsahuje také kapitolu zabývající se teoriemi morálního vývoje dítěte podle Piageta a Kohlberga, a v neposlední řadě přehled o evoluci i současném stavu sociálních sítí Facebook a Instagram.

1 Hodnoty, výzkum a dělení hodnot

„Náš svět je světem hodnot – neznamena to však, že všechny tyto hodnoty jsou hodnotné, a tedy také dobré. Z toho důvodu je potřebné, ba i nezbytně nutné věnovat pozornost reflexi hodnot, zvláště pak z pohledu etiky.“ (Klimsza, 2013, str. 7)

Hodnoty jsou staré jako lidstvo samo. Každý z nás má hodnoty odlišné a v průběhu života se mění a vyvíjí. V dětství jsou ovlivňovány především rodiči, po nástupu do vzdělávacích institucí již i pedagogy či přáteli. I přes to, že je téma hodnot běžnou a neodmyslitelnou součástí života jedince i celé společnosti, je tato problematika velmi komplikovaná.

Kučerová (1996, s. 45) uvádí, že když hovoříme o hodnotách, myslíme *„nejen to, co je k životu nutné, potřebné a užitečné, ale i to, čeho si vážíme, co obdivujeme, co ctíme, i to, co milujeme, co je nám drahé, milé, co je blízké našemu srdci. A v tom se – jak víme – lišíme.“* Rozmanité hodnoty mají jednotlivci a výběrem hodnot se liší i společenské skupiny. Pracovní skupiny, národy, církve i rodiny se od sebe navzájem odlišují především tím, jaké hodnoty pokládají v dané skupině za důležité a potřebné. *„Všeobecný souhlas (konsensus) mezi lidmi si zaslouží všelidské hodnoty humanismu, demokracie, nezadatelných práv a svobod. Hodnoty, které neprotiřečí humanismu, tolerujeme, i když je nesdílíme.“* (Kučerová, 1996, s. 45 – 46)

Užitnou hodnotu má zboží v obchodě, které nakupujeme a cena zakoupeného produktu se dá nazvat hodnotou směnnou. S termínem hodnota se setkáváme nejen v ekonomice, ale i v podobě vzduchu, tepla nebo světla v přírodě. Bez těchto přírodních hodnot by nebylo ani života. Při diskuzi na téma „nejvyšší hodnoty“ pravděpodobně každého

člověka napadne odlišný výčet hodnot. Pro mnohé z lidí to je domov, rodina či vlast a rodná řeč. Jiní lidé vysoce cení pravdomluvnost, čest, pracovitost, poctivost a svědomí. Existují i lidé, kteří preferují hodnoty méně ušlechtilé – blahobyt, kariéru, komfort, vliv a moc nebo dokonce touží po pocitu obdivu a závisti od ostatních (Kučerová, 1996, s. 45 – 46).

Časté změny, rychlý vývoj technologií a rostoucí nároky na člověka jsou charakteristické pro postmoderní dobu začátku 21. století. Na jedné straně máme více možností, na straně druhé více odpovědnosti, kterou ne všichni chtějí z důvodů sobectví, nezralosti, pohodlnosti či lenosti přijmout. Otázkou tedy je, jakými hodnotami se dnes projevuje a naplňuje naše lidství. Uživatelé kyberprostoru si také často neuvědomují, že sledovat chování jednotlivce i skupiny je díky otevřenému přístupu k informacím, velmi snadné. Lepší technologie, které nám umožňují vizualizaci a zprostředkují on-line zážitek dovolí nahlédnout do soukromí kohokoliv z nás (Nytrová, Pikálková, 2011, s. 17).

Vzhledem k vlivu médií a jejich zobrazování převážně hororových zpráv, které paradoxně vzbuzují větší zájem u diváků, by se mohlo zdát, že negativní skutky v současném světě převládají (Nytrová, Pikálková, 2011, str. 17). Pozitivních zpráv ale také není málo. Zprávy o adopcích sirotků, činech obětavých lidí a lékařů, kteří pomáhají lidem v nouzi nebo reportáže o solidaritě a vzájemné pomoci tvoří z médií prostor plný morálních dilemat.

Otázka hodnot je jednou z mnoha nevyhnutelných otázek, kterou člověk současný svět klade. Nelze ji nechat bez odpovědi a ignorovat, protože člověk hodnoty vytváří v každé své myšlence a díle (Klimesza, 2013, s. 7).

1.1 Vymezení pojmu hodnota

„Slovo hodnota je používáno velmi často a v různých souvislostech. Ohání se s ním kde kdo: když chce říci, že je něco důležité, „má to hodnotu“. Často je tohle slovo užívané i v protichůdných souvislostech a je spíš zdrojem nedorozumění.“ (Prudký, 2004, s. 8)
Pokusy o definování pojmu hodnota můžeme najít již v díle Platona a Aristotela. Není však snadné tento pojem přesně definovat. Prudký (2004, s. 8) definuje hodnotu jako: *„přijaté sdělení o důležitosti někoho či něčeho“*. A doplňuje, že je vždy důležité,

jaký význam hodnocenému objektu jedinec či skupina přikládá. Objektem myslí činnosti, volby, vize a strategie, ale i chování u sebe sama a u druhých lidí.

V každodenním běžné komunikaci je termín hodnota spojena především s předměty materiálního charakteru. Pojem hodnota by však neměla být zaměňována za výraz hodnotné či krása (Klimsza, 2013, s. 134).

Studiem hodnot se zabývá filozofický obor zvaný axiologie (z řec. axiá = hodnota, cennost, logos – slovo). Axiologie je tedy do českého jazyka překládána jako nauka o hodnotách a hodnocení. Axiologie zkoumá otázky, které se týkají vzniku, fungování a proměn hodnot jak morálních, tak i politických či náboženských (Filozofický slovník, 1995 in Vacek, 2013).

S pojmem hodnota se setkáváme v mnoha disciplínách (Vacek, 2013, s. 144). V oboru psychologie za hodnotu považujeme, jak je pro jedince důležitý a cenný daný předmět nebo osoba (Prunner, 2002 in Vacek, 2013, s. 144). Ekonomie naopak pojem hodnota vysvětluje jako vlastnost statků, které jsou určeny výrobními náklady nebo užitekem na straně spotřebitele (Ottova všeobecná encyklopedie, 2003, s. 463, in Vacek, 2013).

Hodnoty mají své důležité místo samozřejmě i v pedagogických disciplínách. V první řadě jsou zkoumány z kontextu hodnotových systémů mládež. Dále také za hodnotu pokládáme samotné vzdělání, kterému společnost přisuzuje různou významnost pro život jedince i rozvoj společnosti. A v neposlední řadě je třeba se zabývat i hodnotami a postoji jako součástí cílů a obsahu školní edukace, které jsou obsaženy ve vzdělávacích programech. (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 74, in Vacek, 2013)

Pro dobrou orientaci v tématu hodnot je důležité poznat a pochopit několik zásadních bodů. V první řadě je třeba se zaměřit na strukturu hodnot a uvědomit si, jaké jsou hodnoty ve společnosti, ve skupině, v instituci, v dané kultuře a u jedince. Některé hodnoty se mění, jiné zůstávají stejné i postupem času. Pořadí zkoumaných hodnot se nazývá hodnotová preference. Žebříček hodnot nám objasní, že co je mezi přijatými hodnotami nejdůležitější, je také zdrojem naší spokojenosti, sociálního uspokojení, motivuje nás to a ovlivňuje naše chování. Hodnotová orientace představuje záměry v přijatých hodnotách, tedy jaké krátkodobé a dlouhodobé plány lze vyvíjet pro podněcování či naopak potlačování vybraných hodnot ve skupině, společnosti nebo státě.

Jednou z mnoha otázek, která vyvstává při poznávání hodnot, jsou vlivy na stav a vývoj hodnotových preferencí a orientací. Jaké vlivy jsou na přijaté hodnoty nejdůležitější? Co je potřeba udělat pro to, abychom mohli vývoj ve společnosti pozitivně ovlivnit? Vytvořit určitý vzor neboli model hodnot není snadné a zůstává k zamyšlení, zda je to vůbec možné a prospěšné. Panují dohady o tom, jak by měl vypadat a jak nabídku společenských hodnot konstruovat. Poznání hodnotových preferencí a struktury je důležité především proto, abychom se sami v sobě i ve společnosti byli schopni vyznat. „*Bez poznání a pochopení hodnot přijatých a vyznávaných danou osobností, skupinou, institucí, společenstvím, národem, kulturou, globálním světem, nejsme schopni pochopit chování a usilování všech těchto sociálních jednotek. Bez poznání hodnot se ve světě ztrácíme.*“ (Prudký, 2004, s. 8 – 9)

Hodnotová orientace mladé generace vždy byla a stále je ovlivňována společností. Preferované hodnoty v dané době a společenství se odvíjely od jeho stupně vyspělosti (Vacek, 2013, s. 144).

Život člověka je vždy hodnotou první a nejvlastnější. Kučerová (1996, s. 75) životem nemyslí jen biologické vegetování, ale celkový proces, který je tvořen sloučením přírodních, kulturních a společenských stránek. Lidský život není a neměl by být pouze světem pasivního požitku, jak mylně uvádí hedonistické koncepce počínaje Aristippem. Lidský život je dle Kučerové aktivní proces, v rámci kterého si člověk aktivně osvojuje svět, a realizuje sám sebe. Je to proces zápasu, práce a činu.

I přes mnoho nashromážděných teoretických poznatků o hodnotách, nemůže teorie o hodnotách stále sloužit jako dostatečně vyvinutý systém, na kterém bychom mohli vybudovat logické a uspokojivé vysvětlení cílevědomého jednání člověka a vyvodili bychom jasné a ověřitelné hypotézy. Chybí obecná teorie o hodnotách i ucelená koncepce dílčích hodnot a hodnocení. (Cakirpaloglu, 2004, s. 9)

1.2 Kategorizace hodnot

V odborné literatuře se setkáváme s mnoha různými způsoby dělení hodnot. Autoři se je snaží třídit a kategorizovat. Představíme si několik odlišných kategorizací dle významných autorů.

S hierarchicky uspořádanými hodnotami udržující vnitřní strukturu dle světa idejí, se poprvé setkáváme ve filozofii Platona. Podle něj je nejvyšší hodnotou světa dobro, jenž vytváří pořádek v celém světě. K dobru Platon ještě přidává pravdu a krásno. (Klimsza, 2013, s. 133)

Kučerová (1996, s. 72 – 73) ve své knize *Člověk – hodnoty – výchova* rozlišuje hodnoty na: přírodní, které dělí na vitální a sociální, civilizační a duchovní. Přírodní hodnoty představují vztah člověka k sobě samému, ale i k ostatním lidem. Hodnoty vitální neboli životní popisuje jako nejintenzivnější. Jsou výrazem prosazení se, udržení a rozvinutí života organismu jako jedince i jako druhu. Sociální hodnoty mají základ v přírodou daném vztahu člověka k druhým lidem a k sobě samému. Jedinec má potřebu družít se, pociťovat vzájemnost, být milován a milovat, chce být oceňován, prosadit se a mít úspěch. Civilizační hodnoty jsou podmínkou i výsledkem organizace lidské pospolitosti, komunikace, výroby i poznání v historickém i společenském kontextu. Duchovní hodnoty Kučerová popisuje jako sféru, „*kteřá je tvořena v okruzích sebeřízení (morálka a mravnost), sebevýrazu (formování podle zákonů krásy, umění) a sebereflexe (světový a životní názor, náboženství, filozofie)*.“ Mezi duchovní hodnoty patří tvůrčí sebeuvědomění, plnost života, intelektuální rozvoj i vzdělanost. Podle Kučerové jsou duchovní hodnoty cílem samy sobě, mají podobu ideálů, na které však nelze rezignovat i přes to, že jsou ve své úplnosti nedosažitelné.

V knize *Dialog mezi hodnotami* autorky Nytrová a Pikálková rozlišují mezi hodnotami vyřčenými a hodnotami živými a kladou si otázky, proč trpíme neschopností morálně vnímat, přecházíme bez povšimnutí nepravosti, faleš a neupřímnost, rezignujeme na mravní účastenství a míváme skutečné hodnoty života. Hlavní důvod těchto problémů spatřují v neschopnosti formalizovat výchovu k etice (etická výchova jako školní předmět, etické kodexy profesí, organizací, náboženství, zájmových skupin). Větší důraz je chybně kladen na akcentování vyřčených hodnot než na jejich vnitřní pochopení, přijetí a sdílení. Nestačí pouze vědět, co je dobré nebo špatné. Nereálně optimistický byl již Sokrates se svým názorem: „*Ten, kdo ví, co má dělat, nemůže jednat nesprávně*.“ Dnes již víme, že nejde o pouhou znalost toho, co je dobré či špatné, ale především o skutečné konání dobra a sdílení hodnot. (Nytrová, Pikálková, 2011, str. 15)

Sekera (1994, in Vacek, 2010) představuje soubor pěti hodnotových orientací. Jako první uvádí hodnoty dionýské, mezi které řadí konzumaci, komfort, dobré živobytí, luxus.

V krajním případě může tato hodnotová orientace přerůst v egoismus a příživnictví. Herkulovské hodnoty jsou charakterizovány vlastní mocí nad druhými, jejich ovládním, touhou po vládě, slávě a společenském uznání. Hodnoty apollónské dle Sekery obsahují tvořivost, poznání světa, rozvoje vědy a umění. Boj za spravedlnost, proti zlu, bolesti, krutosti i za skupinovou sounáležitost spadají pod hodnoty prométheovské. Poslední sokratovské hodnoty se vztahují k poznání sebe, porozumění sobě samému a zdokonalení vlastní osobnosti. Hodnoty sokratovské, které zahrnují, jak poznat a změnit sebe, bývají často spojovány s hodnotami apollónskými, které se zabývají poznáním sebe samého a změnou světa. (Vacek, 2010, str. 145 – 146)

Podle Homoly, by měl hodnotový systém člověka splňovat tři následující požadavky:

- a) *Hodnotový systém musí být vnitřně konzistentní s celou osobností a musí být v souladu i s dalšími osobnostními charakteristikami.*
- b) *Hodnotový systém jedince má být realistický a do určité míry i dynamický.*
- c) *Hodnotový systém, kterým se jedinec řídí, by měl jedinci přinášet uspokojení.*

Každý jedinec má svůj systém hodnot, podle kterého se řídí ve svém jednání a uvažování. Tento hodnotový systém člověka výrazně ovlivňuje z hlediska motivace a autoregulace. (Homola, 1972, in Vacek, 2013, s. 146)

Klimsza (2013, s. 138 – 139) při systematickém třídění hodnot vychází z díla Arna Anzenbachera (1990, in Klimsza, 2013, s. 138 – 139) Hodnoty jsou dle Anzenbachera synonymem pro pojem svoboda, a právě svoboda je to, co činí člověka člověkem. Rozděluje hodnoty jako svobodu na základě přírody, lidství a milosti a snaží se tímto dělením systematizovat rovinu smyslu a lidské praxe. Klimsza ve své diferenciaci vynechává rovinu smyslu a věnuje se pouze lidské praxi. Hodnoty rozděluje následujícím způsobem:

- hodnoty estetické
- hodnoty etické
- hodnoty transcendentní

Estetické hodnoty Klimsza pojímá pouze v rovině smyslové, kdy je člověk smyslově okouzlen světem a člověkem v něm. Estetické hodnoty jsou často zobrazovány a současnou společností negativně vnímány pouze na materiální úrovni. Můžeme

je rozlišit na hodnoty biologické a hédonistické. Biologické hodnoty vychází ze samotného faktu bytí, jehož uchování je hlavním cílem lidského života. Člověk se na této úrovni táže, co má činit, aby na světě přežil co nejdéle. Hodnoty, které patří do základu lidského hmotného života jsou jídlo pití, příbytek či oděv. Hédonistické hodnoty jsou považovány za rozvinutí hodnot základních, které jsou nezbytné pro zajištění samotného přežití člověka. Mezi starosti člověka na této úrovni patří i to co má činit, aby si zajistil pohodlný příjemný život či jak má sofistikovaně připravit jídlo a stolování.(Klimsza, 2013, s. 144 – 146).

Etické hodnoty na rozdíl od hodnot estetických nemají hmotnou povahu. Jsou však hodnotnou součástí každodenního života člověka. Etické hodnoty dělíme na morální hodnoty a hodnoty mravní. Morální hodnoty jsou výsledkem splnutí hodnot biologických i hédonistických a patří mezi ně hodnoty jako domov, rodina nebo přátelé. Prostředí, ve kterém jedinec žije nemá být pouze příjemné, ale je nezbytné, aby se v něm mohl i rozvíjet a cítil se bezpečně. Vzdělávání, ekonomika, politika, ale i kulturní život a sport spadají do kategorie mravních hodnot, které souvisí s kreativitou a tvořivostí jedince. Člověk v oblasti mravních hodnot nechce úspěch pouze pro sebe, ale především touží být užitečným pro celou společnost.

Hodnoty transcendentní přesahují všechny výše uvedené hodnoty. Člověk se táže po ospravedlnění všech konfliktů napříč jednotlivými hodnotami lidské praxe (Klimsza, 2013, 147 – 149).

Dalším autorem, který se zabýval klasifikací hodnot, je Milton Rokeache. Koncept klasifikace hodnot dle Milтона Rokeache vznikl na počátku sedmdesátých let 20. století. Snažil se vymyslet uchopitelný přístup, jak zkoumat hodnoty samy o sobě (Prudký, 2009, s. 74). Rokeach (1973, s. 5, in Prudký, 2009, s. 74 – 75) chápe hodnoty jako „*trvalé přesvědčení o tom, že specifický způsob jednání nebo cílového stavu existence je osobně i společensky výhodnější než opačný či protilehlý způsob jednání nebo cílový stav existence.*“ Tvrdí, že jsou hodnoty úzce spjaty se zájmy, potřebami a cíli jedince i společnosti, které jsou naplňovány podle preferenčních voleb (Rokeach, 1973, s. 25, in Prudký, 2009, s. 74 – 75) .

Rokeach vymezil tři hodnotové složky, které se navzájem doplňují. První složku nazval kognitivní, kdy je zásadní hodnotou poznání žádoucího. Člověk na této úrovni ví, jaké

chování je správné, kam má směřovat a o co má usilovat. Složka afektivní představuje citový vztah k objektu, může být ve formě souhlasné i nesouhlasné či přijímající nebo odmítající. Poslední behaviorální složku hodnot vysvětluje jako aktivátor a zdroj našeho zaměření. (Prudký, 2009, s. 75) Hodnoty mají podle Rokeache (1973, s. 25 in Prudký, 2009, s. 75) nezbytnou funkci v rámci řešení konfliktů a rozhodování, fungují jako zdroj přizpůsobení se i podklad pro komunikaci a také jako zdroj sebeobrany.

Nejnámější rozdělení hodnot, které Rokeach ve svém díle představuje, je rozlišování hodnot cílových (terminálních) a instrumentálních. Instrumentální hodnoty fungují jako prostředky, díky jejich využívání můžeme dosáhnout určitého jednání a chování. Cílové hodnoty představují konečný stav, o který bychom měli usilovat. Lidé si následně vytváří svůj vlastní „hodnotový algoritmus“, který je odlišuje, protože priority a důležitost hodnot je u každého člověka jiná (Prudký, 2009, s. 75 – 76). Mezi instrumentální hodnoty Rokeach (1973, in Dvořáková, 2008) řadí například zodpovědnost, poctivost, ctizádostivost, laskavost, veselost, ochotu, poslušnost, odvahu, intelekt, schopnost a další. Mezi hodnoty terminální Rokeach řadí pravé přátelství, štěstí, společenské uznání, svobodu, spásu duše, úspěch, vzrušující život, zralou lásku, rovnost, moudrost, národní bezpečnost, světový mír, pohodlný život a rodinné bezpečí.

Rokeach na základě svého rozdělení hodnot na cílové a instrumentální formuloval jednoduchý způsob, jak hodnotové struktury zachycovat a měřit. Metoda, která je někdy také nazývaná jako „value survey“, obsahuje 36 hodnot. Hodnoty, které jsou rozděleny do dvou skupin (cílové a instrumentální), jsou předloženy respondentům k zamyšlení se nad tím, jaký pro ně mají zobrazené hodnoty v jejich životě význam. Ze získaných výsledků jsou konstruovány hodnotové preference, tzv. žebříčky hodnot, které vypovídají o míře stability i proměnlivosti hodnotových struktur ve společnosti.

Koncept Ronalda Ingleharta je dalším významným dělením hodnot. Dle Prudkého (2009, s. 77 – 78) je v současnosti koncept Ronalda Ingleharta „*nejcitovanějším, nejužívanějším, ale zároveň i nejkritizovanějším přístupem k analýze hodnotových struktur*“. Inglehart pokračuje s podobnou metodikou jako Rokeach a využívá přímo jeho postupy. Navazuje ale i na Maslowův koncept potřeb, dle nějž rozděluje potřeby do dvou skupin: materialistické a postmaterialistické. Mezi materialistické hodnoty patří zabezpečení, jistota, boj proti růstu cen i kriminalitě, stabilní ekonomika a samozřejmě zajištění základních hmotných potřeb pro život. Postmaterialistické hodnoty jsou podle Ingleharta

podílení se na moci, svoboda projevu, naplňování sociálních a seberealizačních potřeb a v neposlední řadě také bližší mezilidské vztahy. Přechod společnosti od materialistické k postmaterialistické nazývá Inglehart „tichá revoluce“ a odkazuje na americkou společnost v sedmdesátých letech, kdy došlo k zabezpečení dvou základních potřeb – obživy a bezpečnosti. Na tomto místě můžeme namítnout, že se potřeby bezpečnosti rapidně změnily a zvýšily po událostech, které v americké společnosti nastaly po 11. září 2001.

Inglehart na základě Maslowova rozdělení potřeb formuluje dvě základní hypotézy. První hypotéza vzácnosti hovoří o potřebě jedince aspirovat na dosažení hodnot „vyšší úrovně“ mezi které patří například seberealizace, participace či rozsáhlejší sociálně-politická existence. O této hypotéze hovoříme především v období ekonomického dostatku a bezpečí. Hypotéza socializace vychází z období adolescence, kdy je podle Ingelhartova stěžejní zjistit, zda u dospívajícího převládá zkušenost s materialistickými či postmaterialistickými hodnotami. Z hypotézy socializace lze zjistit, jak vysoká je stabilita hodnotových struktur ve společnosti a hypotéza vzácnosti představuje vztah mezi ekonomickou situací a bezpečností. Poznatok o postupných a téměř neviditelných změnách hodnotových struktur ve společnosti se stal jedním z východisek „tiché revoluce“ a také impulzem pro počátek dalších výzkumů.

1.3 Utváření hodnotového systému

Utváření hodnotového systému je dlouhodobý proces, který je ovlivňován endogenními i exogenními činiteli. Struktura hodnot jedinců se liší pohlavím, věkem, rodinným zázemím, dosaženým vzděláním nebo profesí (Vacek, 2013, s. 146).

Podle Saka jsou při tvorbě hodnotového systému zásadní tyto proměnné: materiální podmínky života, vlivy sociálních a výchovných institucí (rodina, škola, média apod.) a vlivy politicko-ekonomické sféry dané společností (Sak in Vacek, 2013, s. 146).

Společnost svým působením ovlivňuje utváření hodnot člověka, ale současně tento systém jedinec svou aktivitou spoluutváří. Je žádoucí hodnoty ovlivňovat a přispívat tím k rozvoji společnosti i jednotlivce. Výchova k hodnotám je klíčovým úkolem především pro rodinu a školní výchovu. Cílem každého výchovně vzdělávacího systému je přenést hodnoty i hodnotový systém na dospívající generaci. Příkladem, kdy jsou nadřazené

hodnoty v rozporu s obecnými ideály humanity, jsou například ideologické doktríny některých společenství, které zastávají nadřazenost jedné rasy nad jinou, podporují třídní nesnášenlivost, tvrdí, že jen jedno vědecké učení nebo náboženství je správné, odmítají svobodu vyznání a v případě zrady víry, přichází trest v podobě vězení nebo dokonce i smrti. Takto deformované hodnotové působení na celou společnost má neblahé důsledky na několik generací. V současné době postmoderní se setkáváme s dalším extrémem v podobě rezignace na předávání hodnot. *„Lidé jsou ve vleku reklamy vedeni k povrchnosti, nesmyslnému plýtvání, k vyznávání pseudohodnot atd. Úspěch a štěstí jsou měřeny tím, jak např. člověk vypadá, co spotřebovává a zda volí aktuálně „módní“ styl života.“* (Vacek, 2013, s. 146 – 147)

1.4 Výchova k hodnotám

Kučerová tvrdí, že žijeme v nelehké době a působením mnoha krizových faktorů (např. ekologické, následky devastace přírody i kultury) se mění paradigma současné civilizace. Krize se v celém světě odráží i na systému výchovy a vzdělávání. *„Bez výchovy by každá generace začínala vždy znovu, od začátku. Díky výchově získává každá nastupující generace stále bohatší odkaz výsledků práce a usilování předků.“* (Kučerová, 1996, s. 199) Základ krize výchovné a vzdělávací je v krizi hodnotových soustav a hodnocení. Norem je ve společnosti dostatek, ale hlavní problém způsobující krizi spočívá v jejich neznalosti, neporozumění a nepřikládání jim dostatečné vážnosti.

Již v minulosti, než veřejný zájem získal spor o hodnoty a jejich hierarchii, bylo jasné, že neexistuje žádná výchova bez hodnot. Nikdo nemůže vychovávat, aniž by hodnotil. Je tedy požadavek „hodnotové výchovy“ jen módní heslo? (Brezinka, 1992, s. 112)

„K integraci hodnot dochází již od nejtěššího věku.“ Pro dítě je již od počátku jeho života nejdůležitější složka sociální, vztahy a vlastnosti živých lidí. Následný vývoj dítěte závisí na hloubce citových vztahů s nejbližšími a kvalitě prostředí, ve kterém vyrůstá. Hodnoty jsou zvnitřňovány neustále, při hrách, učení, práci a styku s lidmi, dospělými i dětmi. Důležitou roli při vytváření hodnotového vědomí v dětství hrají procesy identifikace neboli ztotožnění. Dítě v této fázi napodobuje a opakuje postoje a způsoby chování svých vzorů. Vychovatelská teorie i praxe tento princip dobře zná a J. A. Komenský jej laskavým výrokem popisuje jako „dětí opičátka jsou.“ (Kučerová, 1996, s. 206)

Prunner (2002, in Vacek, 2013, s. 147) uvádí, že k problematice utváření hodnot se jako první věnovali již Kluckhohn, Rogers a Rokeache. Výchova k hodnotám ale stále nemá v naší pedagogice tradici. Nejčastěji se hodnotám a jejich rozvoji věnuje etická (mravní) a estetická výchova. S tématem hodnot se žáci setkávají i v rámci výchovy občanské, nebo multikulturní. Výchova k hodnotám se pod názvem „values education“ vyskytuje samostatně pouze v zahraničí, má blízko k problematice morálního vývoje a mravní výchově (*moral development and moral education – Piaget, Kohlberg*) a výchově charakteru (Vacek, 2006, in Vacek, 2013).

Výchova k hodnotám lze ve škole pojmut dvojím způsobem. Žáky můžeme k hodnotám vést nepřímou, aniž bychom před nimi konkrétní hodnotu zmiňovali. „*Dobře organizovaná výuka ve škole vede bez ohledu na obsah učiva žáky k odpovědnosti, vytrvalosti, respektu, toleranci atd.*“ Předmětem výuky mohou být i samy hodnoty, tato metoda v našich školách však není příliš častá (Vacek, 2013, s. 148).

Děti se mohou učit uznávat morální hodnoty v každém věku a důvodů, proč děti základní morální hodnoty učit uznávat, je několik. Dělali to tak naši rodiče, jsou správné, je to tradice, předávání hodnot přispívá k tomu, aby byla společnost bezpečná a dále se vyvíjela, ale také proto, že výzkumy ukazují, že chování založené na morálce u dětí rozvíjí smysl pro samostatnost, nezávislost i sebedůvěru. Největší odpovědnost za výchovu dítěte mají rodiče, a proto by neměli spoléhat pouze na školu, ale vštěpovat dítěti morální hodnoty již oni sami doma. Seznam univerzálních hodnot neexistuje, ale autoři Linda a Richard Eyrovi (2013, s. 8 – 11), vytvořil seznam hodnot, s nimiž většina rodičů souhlasí a uznává je za vhodné pro své děti. Rozlišují hodnoty bytí (kdo jsme): oddanost a spolehlivost, respekt a úcta, láska, nesobeckost a citlivost, vlídnost a srdečnost, spravedlnost a milosrdenství a hodnoty dávání (co dáváme druhým): poctivost, odvaha, mírumilovnost, samostatnost a výkonnost, sebekázeň, střídmost, věrnost a zdrženlivost.

Projekty a programy výchovy k hodnotám

Projekt Living Values Education Programme je koordinovaný Association for Living Values International (ALIVE) a podporovaný UNESCEM. Program probíhá v 77 zemích všech světadílů v 8000 školách, mládežnických klubech nebo centrech pro děti bez domova. Součástí programu jsou tréninky a praktické metody, které umožňují učitelům,

rodičům a všem ostatním vychovatelům zkoumat a rozvíjet níže popsané hodnoty u žáků. Mezi hlavní cíle programu patří pomáhat jednotlivcům promýšlet a reflektovat různé hodnoty a prakticky je aplikovat ve vztahu k sobě, druhým osobám i společnosti, prohlubovat porozumění, motivaci a odpovědnost. Také je třeba podpořit učitele a vychovatele a inspirovat jednotlivce k volbě vlastních hodnot.

Program je zaměřen na práci s 12 klíčovými hodnotami: spolupráce, svoboda, štěstí, poctivost, skromnost, láska, mír, respekt, zodpovědnost, tolerance, svornost (jednota). Každá z hodnot je pod vedením učitelů zkoumána žáky prostřednictvím zajímavých forem práce.

Další projekt obsahuje didaktické postupy, které je třeba využít při zkoumání jednotlivých hodnot. Nejprve je nezbytné hodnoty jednoduše a srozumitelně vymezit a vysvětlit, proč je daná hodnota důležitá. Následně jsou uváděny konkrétní příklady dané hodnoty přiměřené věku dětí. V dalším kroku je popsáno, jak se člověk s konkrétními hodnotami chová a také jsou představeny citáty, které danou hodnotu přibližují. V neposlední řadě představíme jména významných osobností, které se zachovaly např. zodpovědně či vytrvale. Daná hodnota je také uplatněna v jednání dítěte a zobrazena do mimoškolních nebo zájmových aktivit. Hodnoty, které jsou demonstrovány v rámci tohoto projektu jsou: respekt, odpovědnost, soucit, dělení se, vytrvalost, přátelství, spolupráce, sebeovládání, čestnost (Vacek, 2013, s. 148 – 150).

2 Morální vývoj, morálka

„Pokud neexistuje žádný Bůh, jak potom může cokoli být skutečně správné nebo špatné?“
(Linville, 2001, s. 6)

Tato kapitola se zabývá morálkou a morálním vývojem. Představeny jsou i dvě základní teorie morálního vývoje dle Piageta a Kohlberga.

Psychologie vnímá morálku jako *„získanou psychickou dispozici vnímat, cítit a jednat v souladu s etickými normami a zároveň jako nedílnou část osobnosti.“* O vývoji morálky, která tvoří nedílnou část osobnosti dospělého jedince, pojednává řada psychologů počínaje Freudem, Piagetem, Kohlbergem, Fromme či Eriksonem (Cakirpaloglu, 2012, s. 94).

Aristoteles rozdělil v díle Etika Nikomachova statky lidského života do tří skupin na vnější, duševní a tělesné.

- 1. Co kdo jest: osobnost v nejširším slova smyslu – zdraví, síla, krása, temperament, morální charakter, inteligence a její vzdělávání*
- 2. Co kdo má: majetek, vlastnictví*
- 3. Co kdo představuje: jak si člověka představují jiní – cizí mínění – čest, hodnost, sláva*

Složka „co kdo jest“, kterou vytvořila sama příroda a je v ní obsažen i morální charakter, má vliv na lidské štěstí či neštěstí hlubší než další dvě (Schopenhauer, 1941, str. 9).

Morálka a morální hodnoty existují i ve světě bez Boha. Kanadský filozof Kai Nielsen, který svou filozofii založil na tvrzení, že i bez Boha můžeme mít morálku, trvá na tom, že *„ať Bůh existuje, nebo ne, mučení nevinných je zlé, ať Bůh existuje nebo ne, bití manželky nebo zneužívání dětí je ohavné.“* (Linville, 2001, s. 9) Každý je za své morální jednání zodpovědný, ať je to filozof, psycholog, teolog či docela obyčejný člověk (Heidbrink, 1996, s. 16).

2.1 Teorie morálního vývoje

Učenci se zabývají otázkami dobra a zla již od pradávna. Vědní obor etika, která se věnuje zkoumání zvláštního společenského jevu morálky, vznikla v rámci filozofie. Otázka morálky lze zkoumat z filozofického hlediska, které se stalo teoretickým základem pro pozdější výzkumy (Vacek, 2010, s. 10). Nejvýznamnějšími představiteli kognitivně vývojové koncepce morálního vývoje jsou J. Piaget a L. Kohlberg.

2.1.1 Jean Piaget

„Všechno jest dobré, jak to vyšlo z rukou Průvodce světa, vše kazí se pod rukama lidskýma.“ (Rousseau, 1907 in Vacek, 2010, s. 12) J. J. Rousseau byl průkopníkem této myšlenky a mezi zastánce stejného názoru řadí M. Hoffman i jednoho z nejvýznamnějších psychologů 20. století Jeana Piageta (Hoffman, 1970, s. 261 in Vacek, 2010, s. 12). Celé Piagetovo dílo je velmi respektované, ale známá je především jeho teorie kognitivního vývoje. Piagetova koncepce morálního vývoje, která není tak známá, se stala základem obecně přijímané teorie morálního vývoje a Piaget tudíž zakladatelem poměrně mladého, ale dnes již dost rozvinutého psychologického oboru: psychologie morálky. Vychází z teorie, že děti se od dospělých neliší jen v kognitivním a osobnostním vývoji, ale také v úrovni morálního usuzování (Vacek, 2010, s. 12 – 13).

Piaget rozlišil dvě široká stádia morálního vývoje ve věku dětí od šesti do dvanácti let. Stadium heteronomie odpovídá dětem ve věku šest až deset let a vyšší stadium autonomie se týká starších dětí ve věku jedenáct až dvanáct let. Teorie nepochybně souvisí s Piagetovými stadii kognitivního vývoje: senzomotorické (do 2 let), předoperační (2 – 7 let), stadium konkrétních operací (7 – 11 let) a stadium formálních operací (nad 11 let). Hlavním klíčem k porozumění podstaty morálního usuzování dítěte Piaget hledal v analýze vztahu dětí k pravidlům. (Piaget, 1977, in Vacek, 2017) Pozoroval děti při hraní a zkoumal, jak děti pravidlům rozumějí a jak je dodržují. V rámci svého zkoumání dospěl k závěru, že *„podstata veškeré morálky spočívá v respektu, který má jedinec k pravidlům.“*

Heteronomní a autonomní morálka se od sebe liší v mnoha znacích. Heteronomní morálka je založena na vztazích nátlaku od autorit a autonomní již klade důraz na vztahy kooperace, vzájemného porozumění a rovného práva. Heteronomní morálka nahlíží

na pravidla jako neměnné požadavky přicházející zvenčí od autority, které mají být doslovně splněna, ale autonomní morálka považuje pravidla za produkty vzájemné dohody. Nesprávné jednání je na úrovni heteronomní posuzováno podle vnějších vztahů a stupně škoda. Autonomní morálka posuzuje nesprávné jednání ve vztahu k původnímu záměru osoby. Tresty jsou dle heteronomní morálky chápány jako správné, na druhou stranu v rámci morálky autonomní jsou definovány přiměřeně s ohledem na původní záměr (Vacek, 2017, s. 82 – 84).

2.1.2 Lawrence Kohlberg

Kohlberg rozdělil tři úrovně morálního vývoje a každá z nich je dále rozdělena na dvě stadia. První úroveň se nazývá prekonvenční (stadium 1 a 2), dále je úroveň konvenční (stadium 3 a 4) a třetí úroveň se jmenuje postkonvenční (stadium 5 a 6). „*Prekonvenční morální úroveň je úrovní většiny dětí do 9 let, některých adolescentů a mnoha dospívajících a dospělých kriminálních živlů. Konvenční úroveň je úrovní většiny adolescentů a dospělých v naší společnosti i ostatních společnostech. Postkonvenční úroveň je dosahována menšinou – morálně nejvyspělejších – dospělých a obvykle teprve po 20. roce života jedince*“ (Kohlberg, 1976, s. 33, in Vacek, 2017, s. 85 – 86).

2.2 Dítě v období školního věku

Téma vývojové psychologie je nezbytnou součástí diplomové práce, vzhledem k jejímu výzkumnému zaměření na žáky na druhém stupni základních škol. Žáci šestých až devátých tříd jsou ve věku 11 až 15 let, což odpovídá období staršího školního věku, které si níže charakterizujeme.

2.2.1 Charakteristika dítěte staršího školního věku

Důležitým sociálním mezníkem dítěte je nástup do školy, který tak dítěte přidává novou roli školáka. Období pro získání této role je přesně časově určeno a společností chápáno jako významný akt. Dítěti po absolvování rituálu zápisu a prvního slavnostního dne ve škole začíná nová životní fáze. Školní prostředí má velký vliv na další rozvoj dětské osobnosti i způsob prožívání následného období dětství. Nezanedbatelný vliv se objevuje i v oblasti dětského sebehodnocení, což má pak zásadní dopad na další životní směřování.

Školní věk je období, kdy dítě plní základní školní docházku a lze rozdělit na tři jednotlivé fáze. Raný školní věk probíhá od nástupu do školy, přibližně od 6 do 9 let a střední školní věk poté od 9 let do 11-12 let dítěte, do doby, kdy dítě přechází na druhý stupeň základní školy (nebo na nižší stupeň střední školy) a začíná dospívat. Vzhledem k zaměření práce na druhostupňové žáky se budu zabývat pouze třetí fází, která je nazývána starší školní věk. Období trvá zhruba do 15 let věku dítěte, tedy do ukončení povinné školní docházky. Z hlediska biologického lze toto období také nazvat obdobím pubescence, jedná se o první fázi dospívání, pro kterou jsou typické proměny uvažování a prožívání i postupné odpoutávání se od rodiny a vlastní osamostatňování se (Vágnerová, 2012, s. 254 – 256).

3 Sociální sítě

Tato část práce se bude věnovat představení sociálních sítí Facebook a Instagram, jejich vývoji i hlavním specifickým a také se zaměří na stručnou historii sociálních sítí.

Sociální sítě ve svém díle „*Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship*“ definují boydová a Ellisonová. Popisují je jako webové služby, které jednotlivcům umožňují vytvořit veřejný nebo polo-veřejný profil v rámci ohraničeného systému, formulovat seznam dalších uživatelů, s nimiž sdílí připojení, a prohlížet a procházet jejich seznam spojení a těch, které provedli jiní v systému. Povaha a názvosloví těchto spojení se může lišit od místa k místu. (boyd, Ellison, 2008)

Profil na sociálních sítích může být definován i jako soubor informací o člověku, který si on sám vytváří, obvykle ve spolupráci s dalšími lidmi, se kterými je na síti propojený. (Jurgenson, 2013)

3.1 Vývoj internetu a sociálních sítí

S příchodem internetu a sociálních sítí se změnila povaha sociálních vazeb i interakcí (Scott, 1988, s. 109 – 110, in Pospíšilová, 2016). Díky vývoji internetu se objevují nové způsoby, jak se sociální kontakty utvářejí, nové prostory, kde se udržují a především i nástroje, díky kterým spolu lidé komunikují. (Pospíšilová, 2016) Přátelství na Facebooku jsou pro dnešní společnost tak běžná, že by se dala považovat téměř za samozřejmost.

Facebook je v současnosti nejznámější sociální sítí s nejširší uživatelskou základnou. Instagram je aplikací mladší, ale stále úspěšnější. Digitální i komunikační sítě jsou charakteristické svým rychlým vývojem, jejich historie však není příliš dlouhá. V roce 1997 vznikla první sociální síť Sixdegrees.com, což znamená, že jsou sociálně sítě ve společnosti přítomny již 22 let. Za všeobecně rozšířené je považujeme až od roku 2003 (Pospíšilová, 2016, s. 10 – 11).

3.2 Facebook

Sociální síť Facebook vznikla 4. února 2004 na Harvardské univerzitě díky drobnému introvertnímu mladíkovi jménem Mark Zuckerberg. Původní myšlenka byla vytvořit

aplikaci pouze pro studentky a studenty Harvardské univerzity a nikdo netušil, že se z této sociální sítě později stane celosvětový fenomén.

Facebook nebyl prvním důležitým počinem Marka Zuckerberga. Již na počátku jeho studií na Harvardské univerzitě vytvořil předchůdce Facebooku – program Course Match. Studenti univerzity si díky tomuto programu volili předměty podle toho, kteří spolužáci na ně byli zapsáni. Zuckerberg byl na svůj nápad hrdý a později uvedl, že „*jste si mohli nacházet cestičky, jak být s lidmi v kontaktu*“ (Kirkpatrick, 2011, s. 19 – 20).

Hitem se stal i další Zuckerbergův projekt Facesmash, jehož účelem bylo zjistit, kdo je mezi studenty harvardské univerzity nejpřitažlivější. Uživatelé porovnávali dvojice fotografií studentů stejného pohlaví a povrchně hodnotili, kdo z nich je hezčí. Zuckerberg získal fotky studentů, jež byly pořízeny první den po příjezdu na harvardské koleje, ne zcela legálním způsobem (Kirkpatrick, 2011, s. 22 – 23).

Internetový adresář Thefacebook.com byl spuštěn 4. února 2004 s cílem „Službu spojovat studenty z různých kolejí. Na hlavní straně bylo uvedeno, že „*Thefacebook můžete využívat k: Vyhledávání lidí ve škole; Zjišťování, kdo s vámi chodí na předměty; Vyhledávání přátel svých přátel; Prohlížení vizuálního znázornění své sociální sítě.*“

Thefacebook měl mnoho společného se současnou podobou Facebooku, jednalo se o základní komunikační nástroj, díky kterému mohli studenti jednoduše zjistit, jak se jejich spolužáci mají (Kirkpatrick, 2011, s. 27 – 28).

Vzniklo nespočet dalších sociálních sítí jako Google+, Twitter, WeChat, Badoo či MySpace, ale žádná nikdy neměla takovou moc a úspěch jako Facebook. Předpovědi, že nastane doba, kdy bude mít každý člověk svou vlastní webovou stránku, se naplnily.

3.3 Instagram

Sociální síť Instagram, která slouží ke sdílení fotografií a videí, byla založena 6. října 2010 a první den se na ni zaregistrovalo 25 000 uživatelů. O dva roky později se zvýšil počet uživatelů na 80 milionů a dohromady na Instagram sdíleli téměř 4 miliardy fotek. V té době byl již Instagram funkční na dvou platformách přístupný pro uživatele systému Android i iOS a dostupný ve 25 světových jazycích.

Každý měsíc Instagram aktivně využívá 1 miliarda lidí, pouze Facebook a YouTube mají více zaregistrovaných uživatelů. Z jedné miliardy aktivních uživatelů měsíčně, se na Instagram každý den podívá 500 milionů uživatelů. 71 % uživatelů na Instagramu je mladších 35 let, poměr mužů a žen je téměř vyrovnaný. Na podzim roku 2018 se Instagram stal nejoblíbenější platformou pro náctileté, překonal poprvé i velmi oblíbenou aplikaci Snapchat. Z průzkumu také vyplývá, že 72 % amerických teenagerů Instagram užívá. (Instagram, online)

4 Výzkumy, empirická šetření

„Výzkum hodnot představuje problematiku, která je výjimečně zatížená souvislostmi i důsledky, ale i bludy a předsudky. I proto jsou hodnoty mnohem častěji předmětem úvah a soudů než vědeckých analýz.“ (Prudký a kol., 2009, s. 7)

Výzkumů, které se věnují hodnotám a hodnotové orientaci, bylo v minulosti provedeno mnoho. Vlivem sociálních sítí na morální hodnoty dětí se ale žádný rozsáhlý výzkum nezabýval. Zkoumání morálních hodnot je velmi komplikované a problematika sociálních sítí poměrně nová. Bylo již ale zrealizováno mnoho výzkumů týkajících se chování dětí na sociálních sítí nebo vlivu sociálních sítí na jejich trávení volného. V následující kapitole se zaměřím na představení výzkumů z oblastí sociálních sítí i šetření týkajících se problematiky hodnot.

„O hodnotách se pojednává v nejrůznějších souvislostech. Když však porovnáme frekvenci výskytu tohoto tématu s tím, jak je zkoumáno, zjistíme, že bývají předmětem výzkumu vlastně zřídka. Možná proto, že je to téma výzkumně těžce uchopitelné.“ (Prudký a kol., 2009, s. 9)

Prudký a kolektiv se výzkumem hodnot zabývají již mnoho let. Tvrdí, že samotný výzkum hodnot je třeba začít jejich inventurou a uspořádat je dle předem daných pravidel.

Významný český autor Petr Sak, který se zabývá výzkumy hodnotové orientace u mládeže, prováděl výzkumy v letech 1993, 1997, 2000 a 2002. Výzkumy byly realizovány a vyhodnocovány stejnou metodikou, takže je možné je porovnávat. Z výsledků je patrné, že největší priorita je přikládána hodnotě zdraví, na druhém místě se umístila hodnota láska a na třetím mír a život bez válek (Sak, 2004, s. 10 – 11).

Osecká (1991, in Dvořáková, 2008, s. 44 – 45) provedla výzkum mezi dospívajícími respondenty v roce 1991. Vytvořila 9 kategorií hodnot, které s krátkým popisem předložila studentům

- a) allocentrické – porozumět a pomáhat lidem
- b) intelektuální – být inteligentní, mít vědomosti
- c) sociocentrické – pracovat pro společnost
- d) estetické – mít vkus a smysl pro krásu

- e) zdokonalování – usilovat o dokonalost
- f) prestižní – dosahovat úspěchů a uznání
- g) příjemnost – žít příjemně a pohodlně
- h) materiální – mít hodně peněz
- i) emocionální – prožívat silné city

Hodnotové typy chlapců a dívek se od sebe výrazně lišily, chlapci dávají přednost hodnotám allocentrickým a odmítají hodnoty materiální, dívky tak výrazně rozdíly nevykazovaly.

Významná metoda Rokeachovy typologie byla použita na výzkumném vzorku mladých lidí od 18 do 22 let. Bylo zjištěno, že se mladí lidé přiklání k hodnotám jako svoboda, láska, štěstí, a naopak mezi ne tak významné hodnoty zařadily krásu, pohodlný život nebo fantazii (Řehan, Cakirpaloglu, 2000, in Dvořáková, 2008, s. 45).

Děti v kyberprostoru

Analytické centrum ČRDM (Česká rada dětí a mládeže) zpracovalo „*krátké a rychlé reprezentativní šetření postojů dětí a jejich vnímání sociálních sítí a bezpečnosti po schválení návrhu zákona o zpracování osobních údajů.*“

Vláda ČR poměrně nečekaně koncem března 2018 schválila zvýšení věkové hranice pro možnost založení si profilů či účtů online na 15 let. Šetření bylo realizováno jako online výzkum u dětí ve věkové skupině 10 až 18 let a sběr dat probíhal v dubnu a květnu 2018.

Studie je rozdělena do třech hlavních částí. První část se zabývá věkovou hranicí a zakládání profilů na sociálních sítích. Zjišťuje se, zda rodiče vědí o zřizování profilů svých dětí na sociálních sítích a jestli děti při registraci uvádí nepravdivé údaje. V druhé části týkající se sociálních sítí a jejich využívání dětmi, se pojednává o frekvenci využívání vybraných sociálních sítí jako Facebook, Instagram či Twitter. Poslední třetí část se zabývá reflexí bezpečnosti na internetu a sociálních sítí z pohledu dětí. Otázky zkoumají vnímání rizik a nebezpečí na internetu i osobní zkušenosti s online hrozbami. (ČRDM, online)

Dalším aktuálním výzkum se nazývá „*České děti v kybersvětě*“. Výzkum byl realizován Univerzitou Palackého v Olomouci a společností O2 Czech Republic. Do výzkumu, který probíhal od února do května letošního roku, se zapojilo 27 177 dětí ve věku 7-17 let ze všech krajů ČR (průměrný věk 13 let). Bylo zjištěno, že „*více než polovina českých dětí mladších 13 let používá služby, které jsou pro ně nevhodné a rizikové.*“ Počet dětských uživatelů Facebooku klesá, ale mezi dětmi ve věku 7 – 12 let jsou stále nejčastěji využívány sociální sítě a instant messengery (51,75%). Druhým nejužívanějším je server YouTube a na třetím místě nalezneme používání vzdělávacích zdrojů (Wikipedie apod.), které využívá téměř 30 % dětí ve věku 7 – 12 let. Všechny výše uvedené sociální sítě a služby mají určen věkový limit pro užívání 13 let, přesto z celkového souboru využívá přes 6000 dětí služby nelegálně, protože daný věkový limit nesplňují. Z předchozích studií „*Sexting a rizikové seznamování českých dětí v kyberprostoru*“ (2017) či „*České děti a Facebook*“ (2005) víme, že u obou studií rodiče většiny dětí potvrdili, že vědí o tom, že jejich dítě má na dané sociální síti účet, přestože nesplňuje věkový limit. Zákaz technologií problém s online bezpečností pravděpodobně nevyřeší. Účinným řešením problému je především aktivní rodič (a později také škola). (E-bezpečí, online)

PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části diplomové práce se zaměřím na cíl výzkumu, popíši výzkumný soubor, zvolené metody, průběh sběru dat a především jejich zpracování a interpretaci. V závěrečné kapitole jsou shrnuty výsledky výzkumu.

5 Cíl výzkumu

Jak již bylo v úvodu zmíněno, cílem této diplomové práce je na základě kvantitativního výzkumu zjistit, zda a jak ovlivňují sociální sítě Facebook a Instagram morální hodnoty žáků na 2. stupni základních škol.

K prozkoumání tohoto tématu byl použit dotazník vlastní konstrukce, který obsahuje otázky zaměřené na osm zvolených morálních hodnot. Pro účely výzkumu byly vybrány morální hodnoty, které byly již zkoumány v projektu Living Values Education a domnívám se, že by na ně právě sociální sítě mohly mít vliv. Zkoumané hodnoty jsou svoboda, poctivost, skromnost, přátelství, mír, respekt, zodpovědnost a tolerance.

5.1 Výzkumný soubor

Výzkum, který je stěžejní částí mé diplomové práce, byl proveden na ZŠ Letců R.A.F. v Nymburce. Výzkumný soubor utvořili žáci šesté, sedmé, osmé a deváté třídy druhého stupně základní školy. Výzkumu se zúčastnilo 119 žáků, z toho 52 dívek a 67 chlapců. Žáků z šestých, sedmých a osmých tříd bylo po třiceti a žáků z devátého ročníku vyplnilo dotazník 29.

Věk žáků na druhém stupni se pohybuje od 11 do 15 let. Díky účasti žáků všech ročníků a věkových skupin na druhém stupni základní školy je možné zkoumat, zda jsou v jejich odpovědích pozorovatelné rozdíly.

Do výzkumu byli zařazeni pouze ti žáci, kteří mají alespoň jednu ze sociálních sítí, Facebook nebo Instagram. Sociální síť Facebook a Instagram jsou přístupné dětem od 13 let, dotazník ale vyplnili i ti žáci, kteří ještě nedosáhli 13 let věku. Je tedy také nezbytné v práci zmínit i počet žáků, kteří jedno z jasně daných pravidel těchto sociálních sítí porušují a mají založený účet na sociálních sítích i přes to, že jsou mladší 13 let.

Základní škola Letců R.A.F. je jednou ze tří základních škol ve městě Nymburk, které se nachází ve Středočeském kraji. ZŠ Letců R.A.F. byla zvolena především z důvodu mého trvalého bydliště v tomto městě a také vzhledem k absolvování lednové souvislé praxe z anglického jazyka právě na této škole. Měla jsem možnost učit anglický jazyk v šestých, sedmých, osmých i devátých ročnících základní školy a vytvořila jsem si tak se žáky vztah, díky kterému neměli problém s vyplněním dotazníku. Na rozdíl od základních škol ve velkých městech, není nymburská základní škola tak časově vytížená z hlediska konání praxí studentů pedagogických fakult či probíhajících výzkumů k závěrečným pracím. Vzhledem k tomuto faktu se mi vedení školy plně věnovalo a zajistilo hladký průběh kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

ZŠ Letců R.A.F. je školou sídlištního typu s počtem cca 580 žáků ve 26 třídách od prvního až do devátého ročníku. Součástí základní školy je i školní družina, školní klub, tři mateřské školy a školní jídelna. Škola má stabilizovaný pedagogický sbor 36 pedagogů s vysokým stupněm aprobovanosti.

Škola se žákům snaží během školního roku zajistit bohatý a zajímavý vzdělávací program, pravidelně pořádají Den evropských jazyků, Den Země nebo Krizový den. Žáci se mohou účastnit i sportovních a pobytových akcí, jako jsou lyžařské kurzy, sportovní turnaje, školy v přírodě, environmentální kurz či Olympijský den.

Škola pracuje podle Minimálního preventivního programu, snaží se děti ochránit před nástrahami současné doby, jako jsou drogy nebo šikana a je připravena žákům i jejich zákonným zástupcům v případě problémů pomoci.

Základní škola spolupracuje s Pedagogicko-psychologickou poradnou a s odborem sociální péče v Nymburce. Učitelé na základě této spolupráce vytvářejí individuální vzdělávací plány pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami a děti nadané.

5.2 Výzkumná metoda

V současnosti se v rámci pedagogiky nejčastěji uplatňují dvě základní paradigmat: pozitivistické paradigma a paradigma postpozitivistické. Každému z paradigmat odpovídá odlišný typ pedagogického výzkumu. Z pozitivistického paradigmatu vychází většina klasických pedagogických výzkumů, bývají často nazývány jako „výzkumy

kvantitativně orientované“ (Chráska, 2016, s. 9). Pro výzkum, který je součástí mé diplomové práce, byla zvolena kvantitativní metoda formou dotazníkového šetření.

Slovenský pedagog Peter Gavora (2000, in Chráska, s. 163) definuje dotazník jako „*způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí*“. Otázky, které jsou v dotazníku obsaženy, se mohou zabývat vnějšími jevy (např.: názory učitelů na zavádění formativního hodnocení žáků), nebo jevy vnitřními (např.: postoje, citové stavy, motivy apod.). „*Samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a respondent na ně odpovídá písemně.*“ (Chráska, 2007, s. 163)

Dotazník obsahuje 24 otázek, 15 z nich uzavřených, 2 jsou otevřené a zbývajících 7 je kombinací uzavřené otázky s podotázkou, kde žáci mohli uvést vlastní příklad, zkušenost či zážitek.

Každá výzkumná metoda má své silné i slabé stránky, dotazníkové metodě bývá často vytýkáno, že nezjišťuje to, jací respondenti skutečně jsou, ale snaží se, aby v rámci svých odpovědí působili lépe. (Chráska, 2007, s. 163 – 164)

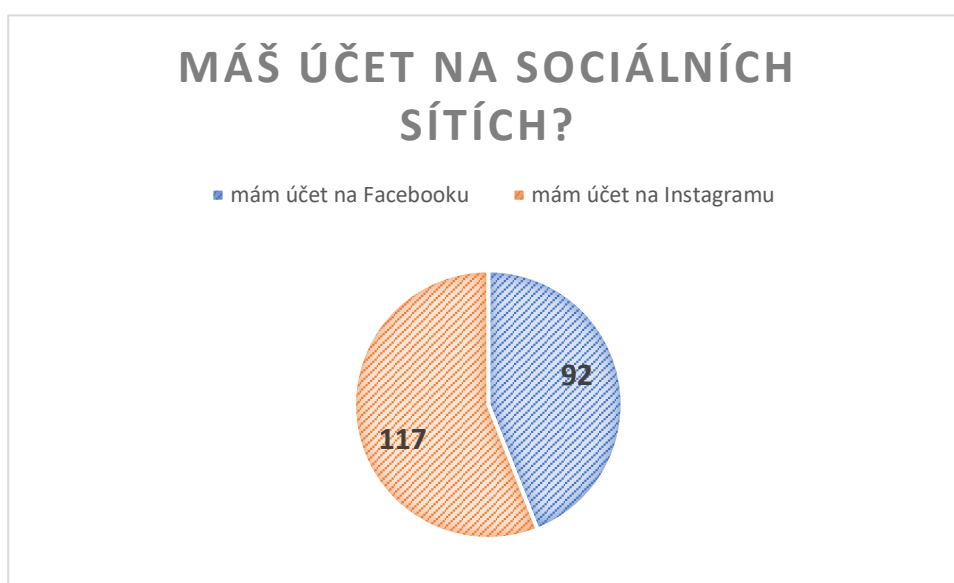
Vágnerová uvádí, že metodu rozhovoru je vhodné použít ke zjišťování postojů k určitým hodnotám, které se vzhledem k vývoji člověka neustále mění. Adolescent bude jiného názoru než dítě středního školního věku. Výhodou dotazníkové metody je její časová nenáročnost, protože může být prezentována hromadně (Vágnerová, 2012, s. 56). V případě mého výzkumu však bylo třeba navštívit jednotlivé třídy na druhém stupni základní školy, vysvětlit žákům téma dotazníku, pravidla pro jeho vyplnění a případně jim zodpovědět dotazy na nejasnosti. Dotazník v papírové podobě je také třeba převést do podoby elektronické, což časovou náročnost výzkumu příliš neusnadňuje. Vágnerová (2012, s. 56) také zmiňuje nevýhody dotazníku, což je například určité omezení týkající se odpovědí respondentů, které je zapříčiněno zněním otázek nebo systémem volby jedné z předtištěných odpovědí.

5.3 Interpretace získaných dat / Rozbor a výsledky výzkumu

Kvantitativní výzkum v podobě dotazníkového šetření proběhl ve čtyřech ročnících a celkem osmi třídách na 2. stupni základní školy. Dotazníky byly žákům předloženy v papírové formě. Odpovědi, které byly od všech 119 respondentů získány, jsem zapsala do tabulkového procesoru Microsoft Excel a následně s nimi pracovala. Shromážděná data byla přehledně roztríděna podle jednotlivých ročníků, a navíc rozdělena i dle pohlaví a věku. Věk respondentů a současně uživatelů sociálních sítí hrál významnou roli, vzhledem k tomu, že by žáci mladší 13 let neměli mít profily na Facebooku a Instagramu založené. Výsledky jednotlivých otázek byly přehledně zpracovány i do grafické podoby.

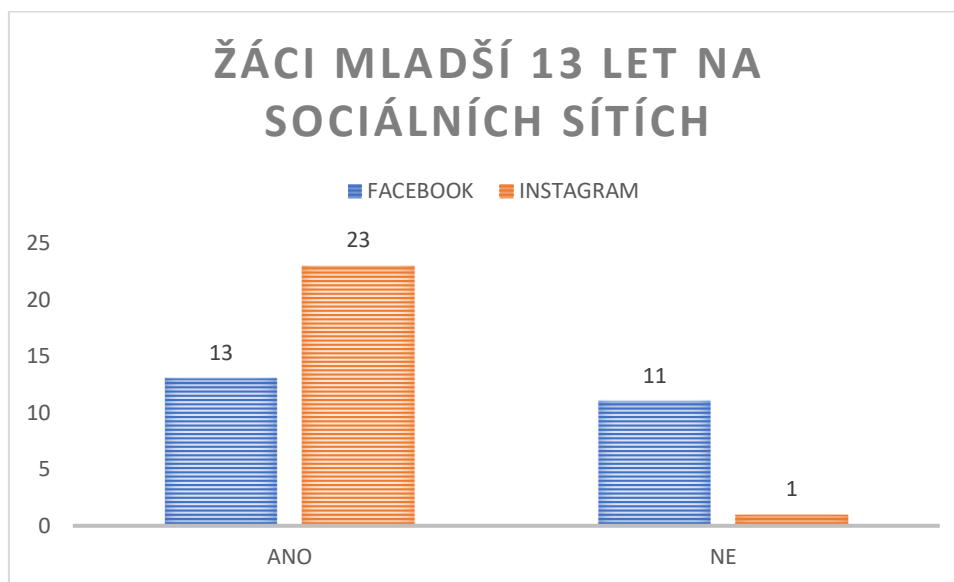
V úvodní části dotazníku se seznamujeme se základními informacemi o respondentovi. Respondenti museli vyplnit **pohlaví, věk a třídu**. Dotazník vyplnilo celkem 119 žáků, z toho 52 dívek a 67 chlapců. Žáků z šestých, sedmých a osmých tříd bylo po třiceti a žáků z devátého ročníku vyplnilo dotazník 29.

Podmínkou pro vyplnění dotazníku bylo mít aktivní profil na Facebooku nebo Instagramu, v ideálním případě na obou sociálních sítích. Žáků ve třídě jsem se nejprve zeptala a následně rozdala dotazník pouze těm, kteří jednu ze sociálních sítí mají, což byla většina. Konkrétní počet žáků vlastnících Facebook nebo Instagram zjišťovala **první a druhá otázka**. 92 respondentů má založený účet na sociální síti Facebook a dokonce 117 žáků ze 119 je aktivních na sociální síti Instagram.

Graf 1 – Otázka č. 1 a č. 2 - Účty na sociálních sítích

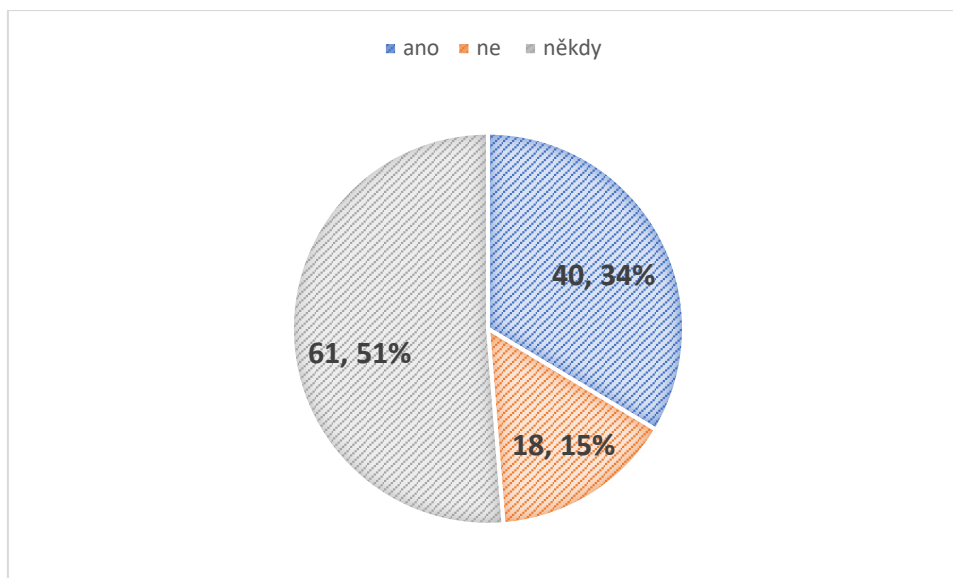
Důležitou položkou v dotazníku bylo zjištění věku žáků. Pro vytvoření profilu na sociální síti je třeba do registračních údajů vyplnit i datum narození. Pokud si chce založit profil dítě mladší 13 let, musí zalhat a vyplnit falešný rok narození. Výzkumu se zúčastnilo 30 žáků ve věku 11 až 12 let a 13 z nich má účet na Facebooku a 23 na Instagramu. Vzhledem ke svému nízkému věku mají účet na sociálních sítích nelegálně.

Graf 2 – Sociální sítě u respondentů mladších 13 let

Třetí, čtvrtá a pátá otázka se týkaly spolupráce žáků na sociálních sítích. Spolupráce není v rámci výzkumu považována za morální hodnotu, ale účelem otázky bylo zjistit, zda žáci využívají sociální sítě i k práci a nejen k zábavě. Výsledky dokazují, že spolužáci na Facebooku aktivně spolupracují, všechny třídy mají založenou skupinu na Facebooku nebo na Messengeru¹, kde spolu komunikují a sdílí důležité informace týkající se jejich školních povinností (např. zadání domácích úkolů, termíny testů, obsah ústních zkoušení). Pokud žáci chybí nebo neví zadání domácího úkolů, 51 % z nich někdy zjišťuje tyto informace na sociálních sítích. 40 respondentů, tedy 34 %, pátrá po chybějících informacích na sociálních sítích vždy. Žáci na sociálních sítích neřeší jen školní záležitosti, ale 106 (89 %) respondentů uvedlo, že se s přáteli také domlouvají na společných aktivitách ve volném čase (např.: výlety).

¹ Messenger je aplikace pro bezplatné zasílání zpráv od Facebooku, každý měsíc aplikaci využije 1,3 miliardy lidí.

Graf 3 – Otázka č. 4 – Pokud ve škole chybíš nebo nevíš zadání domácího úkolu, zjišťuješ tyto informace na sociálních sítích?

Šestá otázka byla otevřená a zaměřovala se na pocity, které v žácích vyvolává fotka kamaráda či kamarádky v novém oblečení na luxusní dovolené, která je sdílena na sociální síti. V otevřených odpovědích žáků převládaly pozitivní pocity. Respondenti kamarádce nebo kamarádovi dovolenou i luxusní oblečení přejí a chtějí, aby si ji užil/a. Na druhou stranu je patrné, že by žáci také rádi někam jeli. Dívka z 6. třídy uvedla: „*jsem ráda, že si ten kamarád užívá a já mu to přeju, ale taky bych klidně jela na dovolenou.*“

Druhým nejčastějším termínem vyskytujícím se v odpovědích respondentů je „*závist*“. Respondenti závist neskrývali. „*Závidím mu*“, „*je rozmazlený*“ a chlapec ze 7. třídy si myslí, že kamarád „*se jen chce předvádět před ostatními, aby záviděli.*“

Část žáků na fotografii nahlíží i poněkud kriticky a nevěří, že je opravdová. Chlapec ze 7. třídy napsal: „*řeknu si, že je to Photoshop.*“ Tato výpověď ukazuje na jeden ze zásadních problémů na sociálních sítích v dnešní době. Nikdy si nemůžeme být jistí tím, že je fotografie reálná, protože velmi často před sdílením projde rozsáhlými grafickými úpravami.

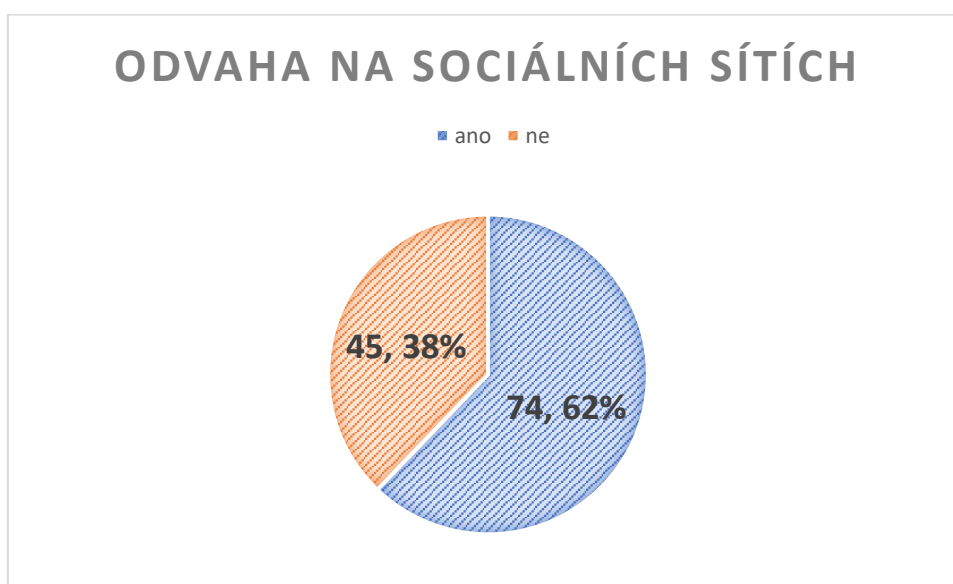
Respondenti také upozorňují na finanční stránku příspěvků v tomto stylu nebo žárlí, že jejich rodiče jim věci nekoupí. Objevily se odpovědi, že kamarád na fotce „*má hodně peněz*“ a „*asi se má hodně dobře*“. Chlapec z 8. třídy dodává: „*Myslím, že žádný můj kamarád nemá tolik peněz na takový luxus.*“

Skupina žáků uvedla, že fotografie tohoto typu vůbec neřeší, tvrdí, že jim je to celkem jedno a žádné pocity to v nich nevyvolává.

Sedmá otázka v dotazníku byla kombinovaná, žáci byli tázáni, zda si myslí, že jsou lidé ve svých příspěvcích na sociálních sítích odvážnější než ve skutečnosti a mohli také uvést příklad. 62 % dotázaných žáků si myslí, že jsou lidé na sociálních sítích odvážnější a dokáží napsat něco, co by nikdy nikomu neřekli z očí do očí. V odpovědích žáků se objevilo mnoho různorodých témat jako láska a vztahy, nenávisť a negativní komentáře, odvážné fotky i „rvačky“.

Respondenti tvrdí, že si chlapci i dívky na sociálních sítích píší, že spolu chtějí chodit nebo se milují, ale „*v reálu by to nikdy neřekli*“, protože „*ve skutečnosti jsou mnohem stydlivější*.“ Žáci také uvedli, že se v prostoru sociálních sítí objevují sprosté a vulgární komentáře jako „*jsi hnusná, nenávidím tě*“, výhrůžky i sexuální narážky, pomluvy nebo nadávky z anonymních účtů. Dodali také: „*nikdo mi do očí nikdy neřekne, co si o mě myslí*“ nebo „*jsou schopni se urážet, ale v realitě se bojí názoru ostatních*“ a „*domluví si rvačku a potom stejně jeden nepřijde*“.

Odvaha se netýká pouze psaných komentářů, ale také fotografií v „*odvážnějším oblečení*“. Chlapec z 9. třídy napsal, že na sociálních sítích probíhá i „*pomlouvání odvážných holek ve spodním prádle*“. Z výpovědí respondentů je zřejmé, že odvaha ve virtuální realitě sociálních sítí je především díky anonymitě vyšší než ve skutečnosti.

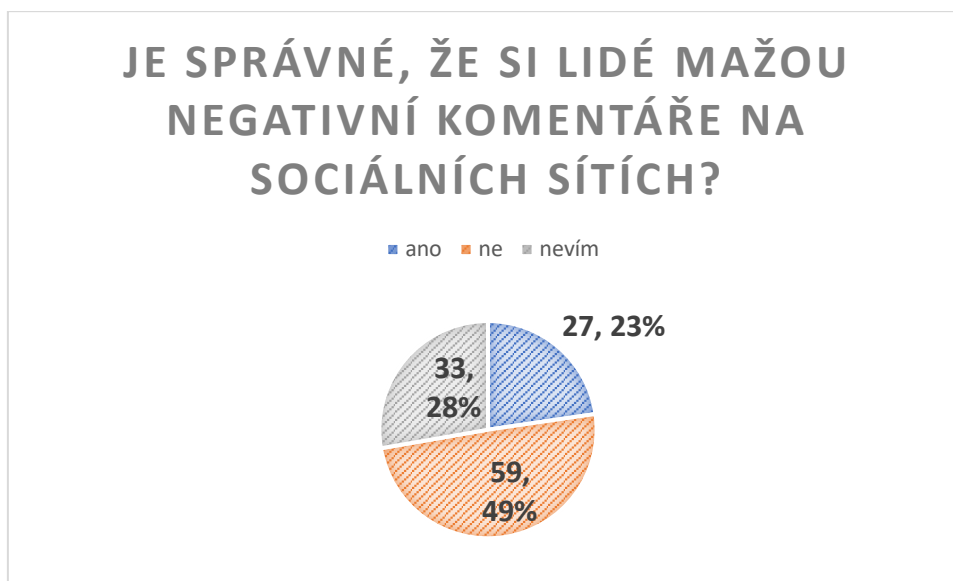
Graf 4 – Otázka č. 7 – Myslíš si, že jsou přátelé ve svých příspěvcích na sociálních sítích odvážnější?

Otázka osmá a devátá si kladly za úkol zjistit, jestli žáci vnímají sociální sítě jako místo, kam můžou napsat úplně cokoliv. 86 % respondentů si uvědomuje, že na sociální není možné a především vhodné psát cokoliv. Nikdy by nesdíleli příspěvek týkající se smrti blízké osoby, „brutální“ fotky nebo fotky obsahující týrání zvířat. Žáci také uvedli, že na sociální sítě nezveřejňují fotky, kde jim to nesluší a cokoliv, co by mohlo někoho z jejich přátel urazit. Pouze 7 % z dotázaných žáků uvedlo, že by nikdy nesdíleli své osobní údaje jako je například adresa. Uvědomují si, že není bezpečné na internet zveřejňovat, kde bydlí nebo že právě nejsou doma.

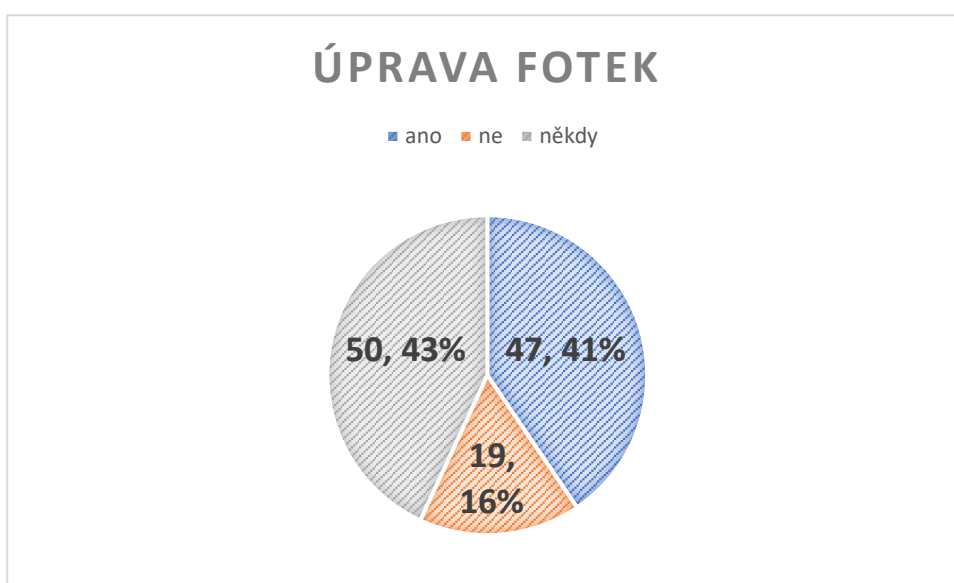
Graf 5 – Otázka č. 8 – Odvaha na sociálních sítích

Negativní komentáře a jejich mazání je dalším aktuálně diskutovaným tématem na sociálních sítích. **Desátá otázka** zjišťuje, zda si žáci myslí, že nenávistné komentáře na sociální sítě nepatří nebo má naopak každý právo napsat, co chce. Téměř polovina, 49 % žáků je toho názoru, že každý může na sociální sítě psát, co uzná za vhodné. Pouze 27 žáků odpovědělo, že nenávistné komentáře by se na sociálních sítích neměly objevovat. Výsledky této otázky jsou překvapivé vzhledem k tomu, že z předchozích otázek číslo osm a devět vyplývá, že si žáci uvědomují, co není vhodně na sociální sítě psát a většina z nich nevnímá sociální sítě jako místo, kam mohou napsat cokoliv.

Graf 6 – Otázka č. 10 - Vypořádávání se s negativními komentáři

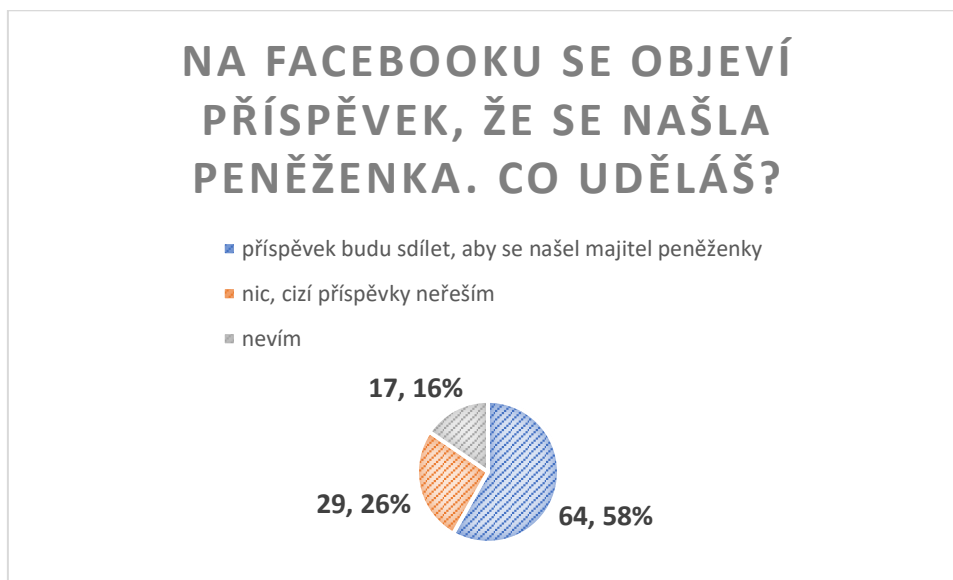
Jedenáctá otázka se zaměřila na úpravu fotek před jejich sdílením na sociální síť. Pouze 16 % respondentů odpovědělo, že fotky před sdílením na Facebook nebo Instagram neupravují, 41 % žáků fotografie upravuje vždy a 43 % jen někdy. Díky podotázce, která se dotazovala na konkrétní úpravy víme, co na fotkách žáci upravují. Nejčastější odpověď byla, že upravují filtry, které Instagram ve svých možnostech nabízí. Dále žáci upravují pozadí, které například rozostří či mění barevnost fotografie. „*Nejčastěji měním barvy, protože ladím feed² do růžovo-fialové,*“ odpověděla dívka z 9. třídy. Respondenti zmiňují i konkrétní pojmy z oblasti fotografování jako kontrast, jas či sytost barev, což značí, že se v problematice úpravy fotek velmi dobře orientují.

Graf 7 – Otázka č. 11 – Úprava fotek

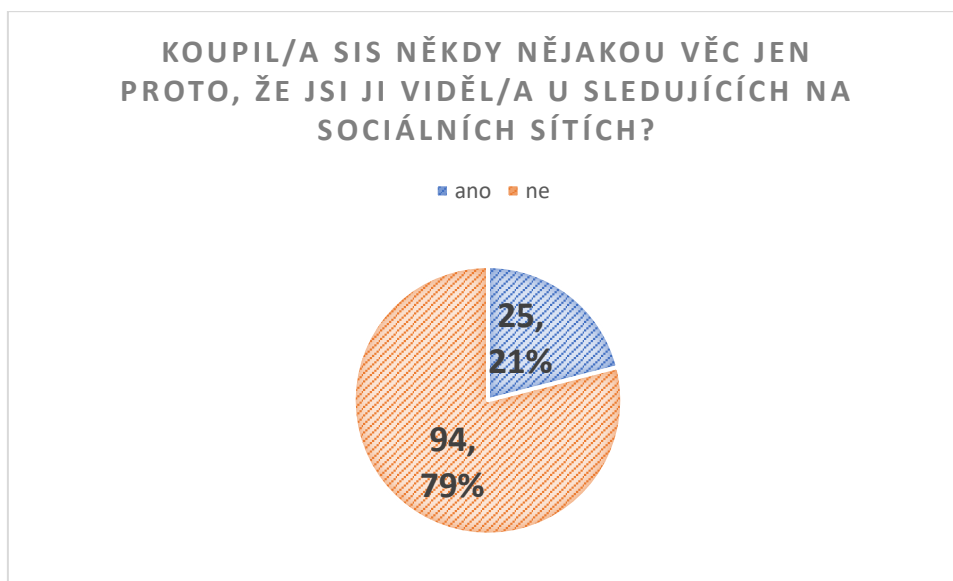
² Anglické slovo „feed“ označuje profil na sociální síti Instagram.

Dvanáctá otázka se zabývá problematikou poctivosti a pomoci na sociálních sítích. Žáci měli zodpovědět otázku, která se týkala příspěvku o nalezení peněženky. Více než polovina respondentů, tedy 58 % by příspěvek, že se našla peněženka, sdílela. 29 žáků (26 %) odpovědělo, že by nic neudělalo, protože cizí příspěvky neřeší.

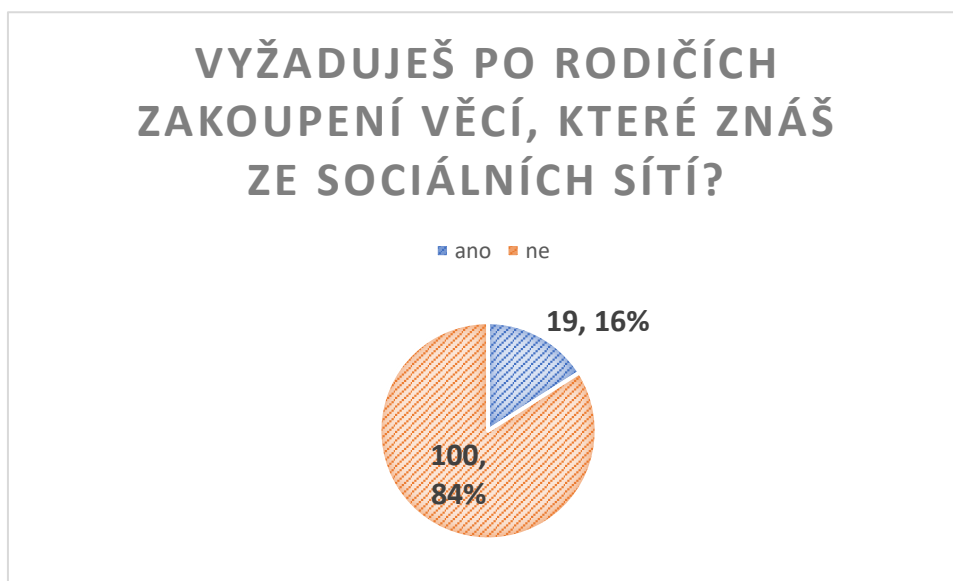
Graf 8 – Otázka č. 12 – Na Facebooku se objeví příspěvek, že se našla peněženka. Co uděláš?

Třináctá otázka se týká skromnosti. Pouze 25 žáků, tedy 21 %, si někdy koupilo nějakou věc jen proto, že ji viděli u svých sledujících na sociálních sítích. Jaká věc to byla? Žáci uvedli, že si koupili oblečení jako triko, džíny či bundu, ale i doplňky v podobě bot, peněženky nebo krytu na telefon. Dívka z 8. třídy odpověděla, že si nekoupila nic konkrétního, ale sleduje trendy a občas se podle nich inspiruje. Další dívka ze stejné třídy si zakoupila diář z kolekce nejznámějších českých módních blogerek A Cup of Style. Chlapec z 9. třídy sdělil, že si zakoupil boty, bundu, kopačky, mikiny, ale dodává: „všechny tyto věci jsem alespoň chvíli nosil.“

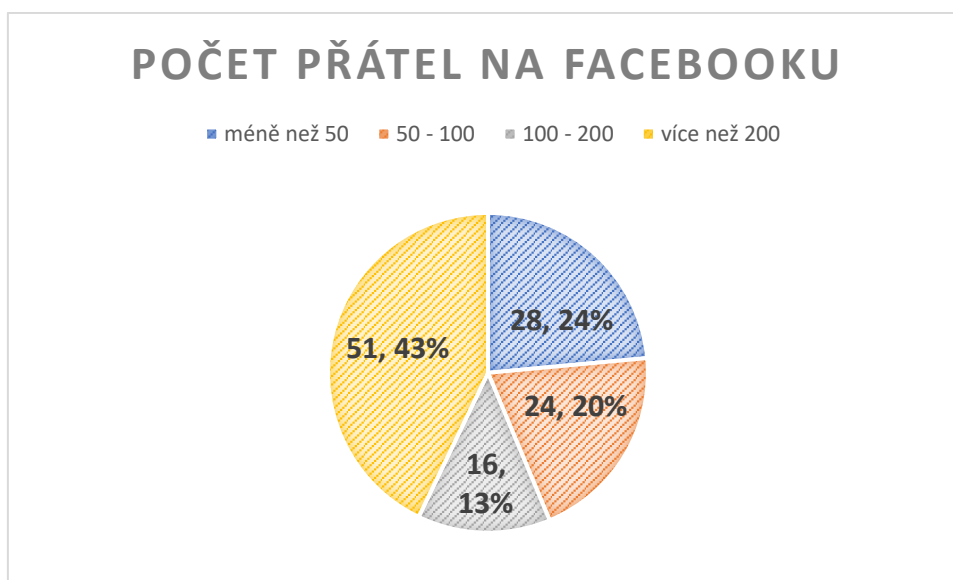
Graf 9 – Otázka č. 13 – Koupil/a sis někdy nějakou věc jen proto, že jsi ji viděl/a u sledujících na sociálních sítích?

Ve **čtrnácté otázce** se 19 žáků přiznalo, že po rodičích vyžadují zakoupení věcí, které znají ze sociálních sítí, i když ví, že je nepotřebují nebo že jsou pro rodiče finančně náročné.

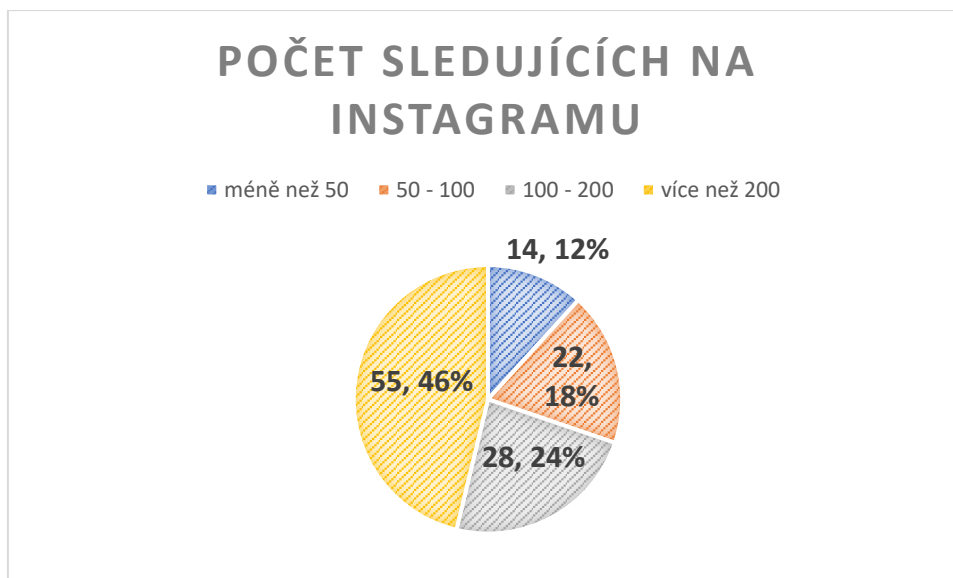
Graf 10 – Otázka č. 14 - Vyžaduješ po rodičích zakoupení věcí, které znáš ze sociálních sítí, i když víš, že je nepotřebuješ nebo že jsou pro rodiče finančně náročné?

Otázky číslo 15 a 16 byly zaměřeny na počet přátel na Facebooku a sledujících na Instagramu.

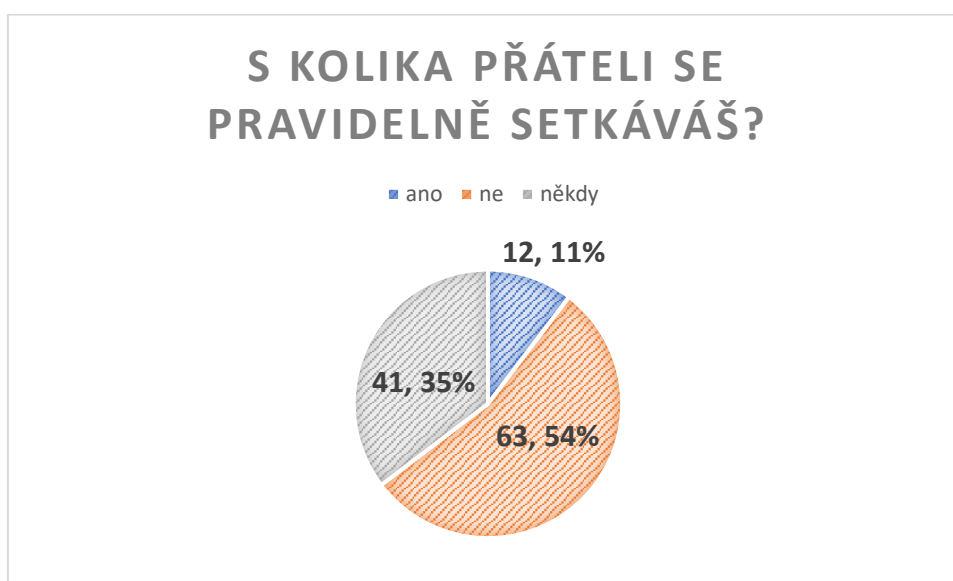
Graf 11 – Otázka č. 15 – Kolik máš přátel na Facebooku?

Téměř polovina žáků, tedy 43 %, má na Facebooku více než 200 přátel. Několik žáků v **otázce patnácté** uvedlo, že má více než 400 přátel a jeden z žáků má na svém účtu dokonce 976 přátel.

Graf 12 – Otázka č. 16 – Kolik máš na Instagramu sledujících?

Počet sledujících na sociální síti Instagram je u respondentů ještě vyšší. 55 žáků (46 %) má více než 200 sledujících. 19 žáků uvedlo, že jejich počet sledujících převyšuje hranici 500 a 4 žáci mají více než 1000 sledujících.

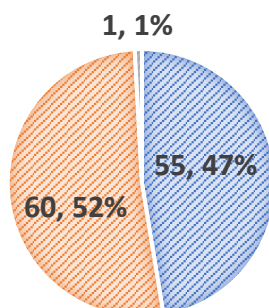

Graf 13 – Otázka č. 17 - S kolika přáteli se pravidelně setkáváš?

Vysoký počet přátel na sociálních sítích naznačuje, že není reálné se se všemi setkávat i v osobním životě. **Sedmnáctá otázka** se zabývá počtem přátel, se kterými se žáci setkávají nejen na sociálních sítích. Pouze 12 žáků (11 %) se setkává se všemi svými přáteli i mimo sociální sítě. Naopak 41 žáků uvedlo, že se v reálném životě setkávají pouze s méně než polovinou přátel nebo sledujících.

MÁŠ RADOST, KDYŽ TI PŘIBÝVAJÍ "LAJKY" U FOTKY?

■ ano ■ je mi to jedno ■ ne

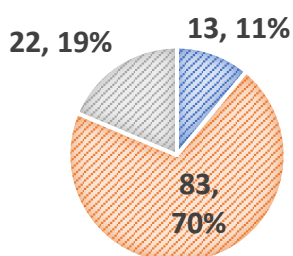

Graf 14 – Otázka č. 18 - Máš radost, když ti přibývají „lajky“ u fotky?

Osmnáctá otázka se zaměřila na radost respondentů z přibývajících „lajků“ u fotografií či příspěvků. 47 % z dotazovaných žáků uvedlo, že mají radost, když jim lajky přibývají, ale 52 % žáků tvrdí, že jim je to jedno.

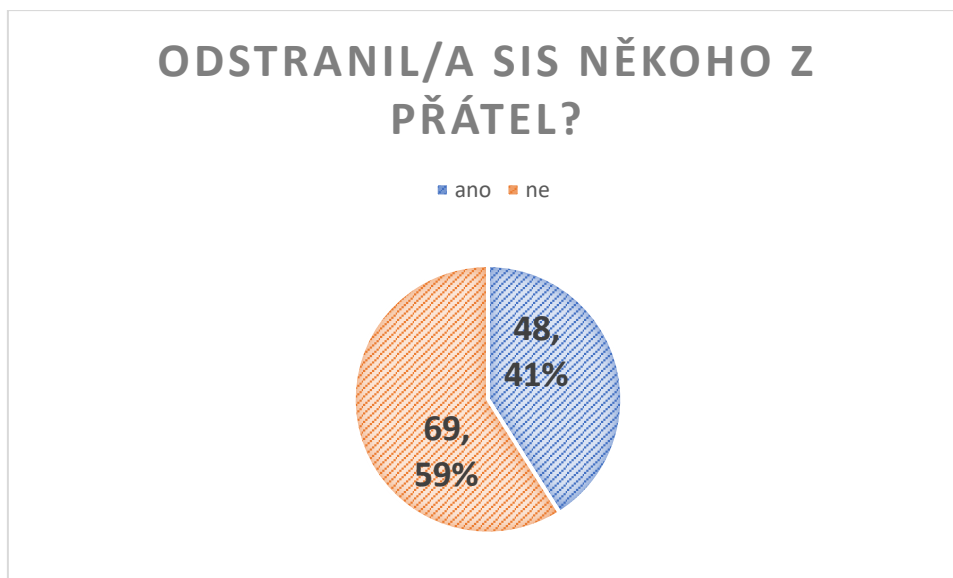
OBJEVUJÍ SE U TVÝCH FOTEK NEBO PŘÍSPĚVKŮ NEGATIVNÍ KOMENTÁŘE?

■ ano ■ ne ■ někdy

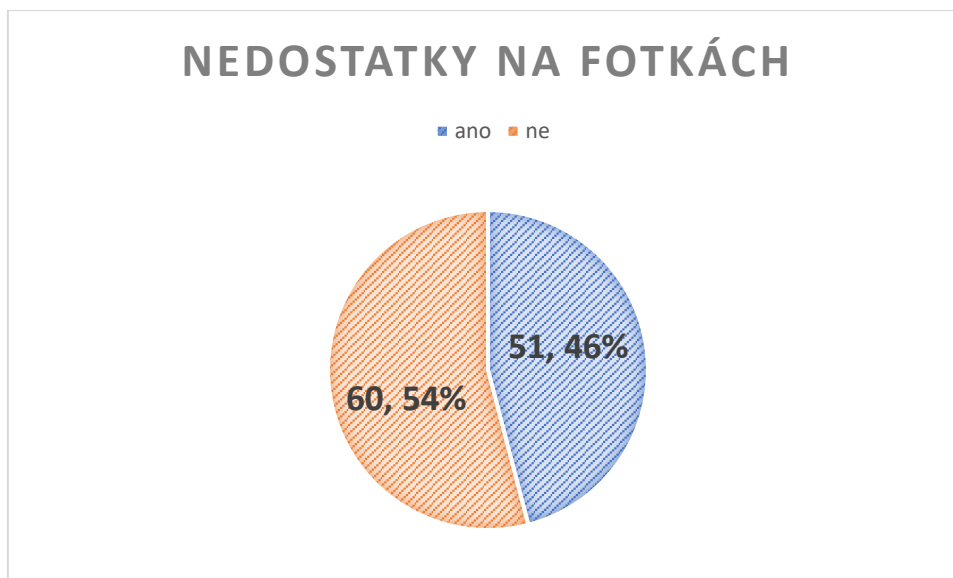
Graf 15 – Otázka č. 19 - Objevují se u tvých fotek nebo příspěvků negativní komentáře?

Otázka číslo devatenáct se týká negativních komentářů u fotografií nebo příspěvků. 70 % žáků odpovědělo, že se s negativními komentáři u svých příspěvků neseťkává. 13 žáků (11 %) má však s negativními komentáři osobní zkušenost. Žáci tvrdí, že pokud se u nich nějaké negativní komentáře objeví, jsou myšleny především z legrace.

Graf 16 – Otázka č. 20 – Odstranil/a sis někdy někoho z přátel?

Dvacátá otázka se zabývá odstraňováním lidí z přátel a důvody odstranění. 48 žáků (41 %) uvedlo, že už někdy někoho odstranili z přátel, protože jim vadily příspěvky tohoto přítele. Žáci dodali, že se jednalo především o spamy, vulgární a zesměšňující příspěvky, polonahé fotky v podprsence a tangách. Respondenti také nechtějí sledovat profily, které obsahují nudné či arogantní příspěvky nebo rasistické a nenávistné. Chlapec z 8. třídy říká: „*Někdo si mě přidal do přátel, byl to falešný účet, který rozesílal linky na porno stránky.*“

Graf 17 – Otázka č. 21 – Všiml/a sis někdy komentářů týkajících se nedostatků osoby zobrazené na fotce?

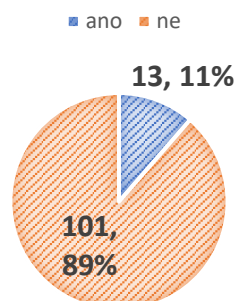
Otázka číslo dvacet jedna vypovídá, že 46 % žáků někdy zaznamenalo komentáře týkající se nedostatků osoby zobrazené na fotce (např.: nadváha, akné, nemoderní oblečení, postižení, jiná barva pleti). Z **otázky číslo 21** vyplývá, že 108 žáků ale nikdy nezažilo negativní komentáře směřující k jejich osobě.

Graf 18 – Otázka č. 23 – Je pro tebe zabezpečení účtu na sociálních sítích důležité?

Velmi důležité je pro žáky zabezpečení účtu. Tématice bezpečnosti a zodpovědnosti na sociálních sítích se věnují **otázky dvacet tři a dvacet čtyři**. 92 žáků (84 %) uvádí, že je pro ně zabezpečení účtu důležité. Otázku komentují slovy: „Protože se mi do účtu může dostat nějaký hacker, který mi účet poškodí nebo vymaže.“

ZNEUŽIL NĚKDY NĚKDO TVOJI CITLIVOU FOTOGRAFII NEBO INFORMACI?

Graf 19 – Otázka č. 24 – Zneužil někdy někdo tvoji citlivou informaci, kterou jsi svěřil pouze jemu/jí?

Poslední **dvacátá čtvrtá otázka** se zabývá zneužitím citlivých fotografií nebo informací na Facebooku a Instagramu. Dívka z 8. třídy napsala: „*Byla to moje fotka, kde jsem moc dobře nevypadala, ten se tomu dost smál, mě to dost naštválo, ale naštěstí to byl jen příspěvek, který se zobrazoval jen 24 hodin.*“ Chlapec z 6. třídy se svěřil, že někdo na sociálních sítích zveřejnil „*kdo se mi líbí a s kým bych chtěl chodit*“. Další dívka tvrdí, že se nikomu raději nesvěřuje.

5.4 Shrnutí

Z analýzy výsledků výzkumu, který proběhl u žáků druhého stupně ZŠ Letců R.A.F. vyplývá mnoho zajímavých poznatků. Prvním významným zjištěním je, že oblíbenost Facebooku v poslední době upadá a mezi žáky je stále více oblíbenější a rozšířenější sociální síť Instagram. I přes to, že jsou sociální sítě povoleny až od 13 let, nejsou profily žáků ve věku 11 a 12 let na Facebooku i Instagramu ničím výjimečným.

Sociální sítě podporují spolupráci mezi spolužáky, všechny třídy účastníci se výzkumu, mají založenou společnou skupinu na Facebooku, kde mohou sdílet informace a dotazy týkající se školních povinností i zábavných aktivit ve volném čase.

Nedá se říci, že by série zkoumaných hodnot byla sociálními sítěmi zásadně oslabována či poškozována. Jedním z nejzásadnějších zjištění byla vysoká míra závisti, která se objevila ve spojitosti se shlédnutím fotografie kamaráda či kamarádky v novém značkovém oblečení na luxusní dovolené. Žáci pocitovanou závist nijak neskrývají. Sociální sítě jsou svobodným prostorem vhodným pro vyjadřování vlastních názorů či emocí, žáci si ale velmi dobře uvědomují, že není vhodné na sítích sdílet cokoli. Morální hodnota poctivost byla skryta například v otázce týkající se úpravy fotek. Většina žáků fotky na sociální sítě před sdílením upravuje a nikdy by nesdíleli fotografii, kde jim to nesluší.

Sociální sítě představují téměř každodenní test skromnosti. Lidé sdílejí jen to nejlepší z jejich života, stylové oblečení, nová auta a domy, přepychové dovolené. Je velmi těžké odolat okolnímu nátlaku a zůstat skromný. Část žáků uvedla, že si koupili nějakou věc, kterou u ostatních sledujících viděli a někdy vyžadují jejich zakoupení i po rodičích.

Tři otázky v dotazníku se týkaly přátelství. Žáci se ve virtuální realitě přátelí s mnohem větším počtem lidí, než se kterým se ve skutečnosti pravidelně setkávají.

Téměř polovina respondentů si na sociálních sítích někdy všimla negativních komentářů, které se vztahovaly k nedostatkům osoby zobrazené na fotografii. 109 žáků uvedlo, že se negativní komentáře nikdy netýkaly jejich osoby. Pokud žáci zaznamenají nevhodné příspěvky u někoho z jejich přátel, neváhají a osobu si odstraní.

Zodpovědnost je na sociálních sítích dle výsledků výzkumu posilována. Žáci si uvědomují rizika sociálních sítí a zodpovědně se snaží o jejich zabezpečení. Nechtějí, aby jim někdo naboural jejich soukromí. Většina žáků se také nikdy nesešla se zneužitím jejich citlivé informace nebo fotografie.

5.5 Doporučení pro pedagogickou praxi

Problematikou dětí na sociálních sítích by se měli zabývat učitelé i rodiče. Etická výchova ve školách je jedním z kroků, který by měl výchově k hodnotám pomoci.

Etická výchova je úspěšná především díky propracované a logické struktuře výchovného programu, v rámci kterého se žák naučí zvládat nejprve základní sociální dovednosti a následně je připraven pro osvojení těch složitějších. Co žák sám neovládá, nemůže kvalitně promítat od vztahů s ostatním, takže nejdříve se například žák naučí přijímat sám sebe (vytvoří si pozitivní sebehodnocení) a poté může pozitivně hodnotit druhé. (www.etickavychova.cz) „*Cílem etické výchovy je nejen informovat žáka o etických zásadách, ale také mu pomáhat, aby si vytvořil na dané téma vlastní názor a osvojil si přiměřené postoje a chování.*“ Cíl není možné naplnit bez současného rozvoje sociálních zručností u žáků, což je v etické výchově prostředkem i předpokladem mravní výchovy.

Nejvíce osvědčeným způsobem výuky, který je zároveň i nejčastěji využíván v praxi, je metoda ve třech krocích od prof. R. Roche Olivara. Prvním krokem je kognitivní senzibilizace, která dítěti umožňuje pochopit určitou skutečnost, význam a smysl tématu, které je probíráno. Mezi typické formy práce na tomto stupni jsou např. pozorování, prezentace pozitivních vzorů chování (úryvky z literatury, video, film, scénky) či didaktické hry. Morální hodnocení lze také rozvíjet pomocí příběhů s otevřeným koncem a navazující diskuzí. Nácvič ve třídě R. Roche Olivara uvádí jako krok druhý. V této fázi je důležité pochopit, že nestačí jen vědět, co je správně, ale je nezbytné i dělat to, co je správné. Učitelé mohou se žáky experimentovat s různými způsoby chování, vyzkoušet si a nacvičit základní způsobilosti (např. podání ruky, omluva) nebo hrát role a scénky. Dále jsou využívány metody interview se skutečnými i fiktivními postavami (Lencz, 2005).

Závěr

Facebook a Instagram jsou největšími a nejvyužívanějšími sociálními sítěmi na světě a také aktuální problematikou současnosti. Děti tráví na těchto sociálních sítích mnoho času a cílem této diplomové práce bylo zjistit, jaký vliv mají sociální sítě Facebook a Instagram na jejich morální hodnoty.

Diplomová práce byla rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část obsahuje čtyři hlavní kapitoly. První kapitola pojednává o hodnotách, jejich výzkumu a dělení. Dále se zaměřila i na utváření hodnotového systému a výchovu k hodnotám. Kapitola druhá se věnovala morálce a morálnímu vývoji. Byly představeny dvě hlavní teorie morálního vývoje od Jeana Piageta a Lawrence Kohlberga. Součástí druhé kapitoly byla i charakteristika dítěte staršího školního věku. Třetí kapitola se týkala sociálních sítí, jejich vývoji a základních informací o Facebooku i Instagramu. Teoretickou část uzavírá kapitola věnována výzkumům a empirickým šetřením zaměřeným na hodnoty i sociální sítě a chování dětí v kyberprostoru.

Praktická část diplomové práce obsahuje samotný výzkum, který byl zaměřen na žáky druhého stupně základních škol. Kvantitativní výzkum práce byl proveden metodou dotazníkového šetření na ZŠ Letců R.A.F. v Nymburce a zúčastnili se ho žáci šestých, sedmých, osmých i devátých tříd. Dotazník byl zaměřen na několik morálních hodnot, které by podle předpokladů mohly být vlivem sociálních sítí deformovány.

Výsledky výzkumu ukazují, že morální hodnoty jsou sociálními sítěmi částečně ovlivňovány. Největším problémem je anonymita, kvůli které si mnohdy žáci na sociálních sítích dovolí věci, které by si z očí do očí nikdy navzájem neřekli. Anonymita umožňuje snadné psaní negativních komentářů ostatním, podporuje vulgarismy i sdělování emotivních záležitostí. Sociální sítě naopak podněcuje spolupráci, komunikaci mezi přáteli a trénují skromnost.

Diplomová práce může být přínosná a inspirující nejen pro učitele, kteří se v rámci své pedagogické profese setkávají s nemorálním chováním žáků, ale také pro rodiče, protože výchova k morálním hodnotám by se měla odehrávat především v rodinném prostředí.

Problematikou dětí na sociálních sítích by se měli zabývat učitelé i rodiče. Škola má na utváření morálních hodnot velký podíl a otázkou zůstává, jak by měly být hodnoty žákům nejefektivněji předávány. Jako studentka etické výchovy si myslím, že právě tento předmět by měl být zařazen do programu všech škol, protože je jedním z kroků, který by měl výchově k hodnotám u žáků pomoci.

Seznam použité literatury

KNIHY

BREZINKA, Wolfgang. *Filozofické základy výchovy*. Praha: Zvon, 1996. ISBN 8071131695.

CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 8072201956.

CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 9788024740331.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

DVOŘÁKOVÁ, Jana. *Morální usuzování: vliv hodnot, osobnosti a morální identity*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4751-8.

EYRE, Linda a Richard M. EYRE. *Jak naučit děti hodnotám*. Vyd. 3. Přeložil Ladislav S. DVOŘÁK. Praha: Portál, 2013. ISBN 9788026203995.

HEIDBRINK, Horst. *Psychologie morálního vývoje*. Přeložil Ondřej MÜLLER. Praha: Portál, 1997. Studium (Portál). ISBN 8071781541.

KLIMSZA, Lucjan. *Hermeneutická etika hodnot*. Vyd. 2. Ostrava: Ostravská univerzita, 2013. Recenzované monografie. ISBN 978-807-4644-047.

KUČEROVÁ, Stanislava. *Člověk - hodnoty - výchova: kapitoly z filosofie výchovy*. Prešov: vl. n., 1996. ISBN 80-856-6834-3.

LINVILLE, Mark D. *Je vše dovoleno?*. Praha: Návrat domů, c2003. RZIM. ISBN 8072550810.

LENCZ, Ladislav, Olga KRIŽOVÁ a Eva IVANOVÁ. *Etická výchova: metodický materiál*. Praha: pro Etické fórum vydalo nakladatelství Luxpress, 2005. ISBN 8071300918.

NYTROVÁ, Olga a Marcela PIKÁLKOVÁ. *Dialog mezi hodnotami, aneb, Hodnoty vyřčené a hodnoty žité*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. ISBN 978-80-7452-014-3.

POSPÍŠILOVÁ, Marie. *Facebooková (ne)závislost: identita, interakce a uživatelská kariéra na Facebooku*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 9788024633060.

PRUDKÝ, Libor. *Hodnoty a normy v české společnosti - stav a vývoj v posledních letech: studijní text pro učitele občanské výchovy*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004. ISBN 80-720-4358-7.

PRUDKÝ, Libor. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1751-2.

PRUDKÝ, Libor. *Studie o hodnotách*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-266-0.

PUÉRTOLAS, Romain. *Léto bez Facebooku*. Přeložil Helena BEGUIVINOVÁ. Praha: XYZ, 2018. ISBN 978-80-7597-079-4.

SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Petrklíč, 2000. SBN 80-722-9042-8.

SAK, Petr a Karolína Saková. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-863-2033-2.

SCHOPENHAUER, Arthur. *Životní moudrost*. Praha: B. Hendrich, 1941. Bibliotéka *Henriada*.

VACEK, Pavel. *Morální vývoj v psychologických a pedagogických souvislostech*. Vyd. 3. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. ISBN 9788074350511.

VACEK, Pavel. *Pedagogická psychologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 9788074356841.

VACEK, Pavel. *Psychologie morálky a výchova charakteru žáků*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. Recenzované monografie. ISBN 978-807-4352-577.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. Novověk. ISBN 978-80-246-2153-1.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

BOYD, danah m. a Nicole B. ELLISON. Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship [online]. [cit. 2019-06-10]. Dostupné z:

https://is.muni.cz/el/1423/podzim2017/ZUR589b/um/SM_W3_SNS_Definition.pdf

Etická výchova: Portál pro etickou výchovu ve školách v ČR [online]. [cit. 2019-06-12]. Dostupné z: <http://www.etickavychova.cz/slozky-eticke-vychovy/>

Instagram: About Us [online]. [cit. 2019-06-13]. Dostupné z:

<https://www.instagram.com/about/us/>

HUSÁK, Jan. Děti a sociální sítě: Výsledky rychlého reprezentativního šetření ke zvyšování věkové hranice nutné pro registraci z důvodu GDPR [online]. Analytické centrum ČRDM, 2018, [cit. 2019-06-12]. Dostupné z:

<http://crdm.cz/download/publikace/CRDM-Zprava-Deti-a-socialni-site.pdf>

JURGENSON, Nathan. The Liquid Self [online]. 2013 [cit. 2019-06-12]. Dostupné z:

<https://www.snap.com/en-US/news/post/the-liquid-self/>

Messenger News [online]. [cit. 2019-06-12]. Dostupné z:

<https://messengernews.fb.com/about/>

Více než polovina českých dětí mladších 13 let používá služby, které jsou pro ně nevhodné. Projekt E-Bezpečí [online]. [cit. 2019-06-12]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/pohledem-vedy/1568-vice-nez-polovina-ceskych-deti-mladsich-13-let-pouziva-sluzby-ktere-jsou-pro-ne-nevhodne>

Základní škola Letců R.A.F. v Nymburce [online]. [cit. 2019-06-12]. Dostupné z:

<http://www.zs-raf.cz/?t=0>

Seznam grafů a tabulek

Graf 1 – Otázka č. 1 a č. 2 - Účty na sociálních sítích.....	36
Graf 2 – Sociální sítě u respondentů mladších 13 let	37
Graf 3 – Otázka č. 4 – Pokud ve škole chybíš nebo nevíš zadání domácího úkolu, zjišťuješ tyto informace na sociálních sítích?.....	38
Graf 4 – Otázka č. 7 – Myslíš si, že jsou přátelé ve svých příspěvcích na sociálních sítích odvážnější?	39
Graf 5 – Otázka č. 8 – Odvaha na sociálních sítích	40
Graf 6 – Otázka č. 10 - Vypořádávání se s negativními komentáři.....	41
Graf 7 – Otázka č. 11 – Úprava fotek	42
Graf 8 – Otázka č. 12 – Na Facebooku se objeví příspěvek, že se našla peněženka. Co uděláš?	43
Graf 9 – Otázka č. 13 – Koupil/a sis někdy nějakou věc jen proto, že jsi ji viděl/a u sledujících na sociálních	44
Graf 10 – Otázka č. 14 - Vyžaduješ po rodičích zakoupení věcí, které znáš ze sociálních sítí, i když víš, že je nepotřebuješ nebo že jsou pro rodiče finančně náročné?.....	45
Graf 11 – Otázka č. 15 – Kolik máš přátel na Facebooku?	45
Graf 12 – Otázka č. 16 – Kolik máš na Instagramu sledujících?.....	46
Graf 13 – Otázka č. 17 - S kolika přáteli se pravidelně setkáváš?.....	46
Graf 14 – Otázka č. 18 - Máš radost, když ti přibývají „lajky“ u fotky?.....	47
Graf 15 – Otázka č. 19 - Objevují se u tvých fotek nebo příspěvků negativní komentáře?	47
Graf 16 – Otázka č. 20 – Odstranil/a sis někdy někoho z přátel?.....	48
Graf 17 – Otázka č. 21 – Všiml/a sis někdy komentářů týkajících se nedostatků osoby zobrazené na fotce?.....	49
Graf 18 – Otázka č. 23 – Je pro tebe zabezpečení účtu na sociálních sítích důležité? ...	49
Graf 19 – Otázka č. 24 – Zneužil někdy někdo tvoji citlivou informaci, kterou jsi svěřil pouze jemu/jí?.....	50

Seznam příloh

Příloha č. 1 – dotazník

Příloha č. 1 - Dotazník

Milé žákyně, milí žáci,

jmenuji se Anna Rosůlková, jsem studentkou 5. ročníku Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové a chtěla bych vás požádat o vyplnění tohoto krátkého dotazníku, který je součástí mé diplomové práce na téma „**Vliv sociálních sítí Facebook a Instagram na morální hodnoty žáků na 2. stupni ZŠ**“. Dotazník nepodepisujte, je zcela anonymní a výsledky budou využity pouze pro výzkumné účely mé práce.

Moc děkuji.

Jsem: dívka – chlapec

Věk:

Třída:

1. Máš účet na sociální síti Facebook?

- ano
- ne

2. Máš účet na sociální síti Instagram?

- ano
- ne

3. Má tvoje třída na Facebooku skupinu, kde sdílíte důležité informace týkající se školy? (např.: zadání domácích úkolů, termíny testů, obsah ústních zkoušení)

- ano
- ne

4. Pokud ve škole chybíš nebo nevíš zadání domácího úkolu, zjišťuješ tyto informace na sociálních sítích?

- ano
- ne
- někdy

5. Domlouváte si s přáteli na sociálních sítích společné aktivity? (např.: výlety, trávení volného času)

ano

ne

6. Tvůj kamarád/tvoje kamarádka sdílel/a na sociální síti fotku, na které má nové značkové oblečení a užívá si luxusní dovolenou. Jaké pocity v tobě fotka vyvolává?

7. Myslíš si, že jsou přátelé ve svých příspěvcích na sociálních sítích odvážnější než ve skutečnosti? (např.: napíše něco, co by nikdy nikomu neřekli z očí do očí)

ano

Uveď prosím příklad:

ne

8. Vnímáš sociální sítě jako místo, kam můžeš napsat úplně cokoliv?

ano

ne

9. Co bys na sociálních sítích nikdy nesdílel/a? (např.: sprosté komentáře, špatnou známku ve škole, fotku, kde mi to nesluší, smrt blízké osoby)

10. Je podle tebe správné, že si lidé mažou negativní komentáře sledujících u svých příspěvků?

ano, nenávistné komentáře na sociální sítě nepatří

ne, každý má právo napsat, co chce

nevím

11. Upravuješ svoje fotky před tím, než je sdílíš na sociálních sítích?

ano

Co na fotkách nejčastěji upravuješ? (*např.: vzhled, pozadí, oblečení*)

ne

někdy

12. Na Facebooku se objeví příspěvek, že se našla peněženka. Co uděláš?

příspěvek budu sdílet, aby se našel majitel peněženky

nic, cizí příspěvky neřeším

nevím

13. Koupil/a sis v minulosti nějakou věc jen proto, že jsi ji viděl/a u sledujících na sociálních sítích?

ano

Jaká věc to byla?

ne

14. Vyžaduješ po rodičích zakoupení věcí, které znáš ze sociálních sítí, i když víš, že je nepotřebuješ nebo že jsou pro rodiče finančně náročné?

ano

ne

15. Kolik máš na Facebooku přátel?

méně než 50

50 – 100

100 – 200

více než 200

nebo přesné číslo (můžete zjistit z FB): _____

16. Kolik máš na Instagramu sledujících?

- méně než 50
- 50 – 100
- 100 – 200
- více než 200

nebo přesné číslo (můžete zjistit z Instagramu): _____

17. S kolika přáteli se pravidelně setkáváš?

- se všemi
- s polovinou
- s méně než polovinou

18. Máš radost, když ti přibývají „lajky“ u fotky?

- ano
- je mi to jedno
- ne

19. Objevují se u tvých fotek nebo příspěvků negativní komentáře?

- ano

Jaké?

-
- ne
 - někdy

20. Odstranil/a sis někdy někoho z přátel, protože ti vadily jeho/její příspěvky?

- ano

O jaké příspěvky se jednalo? (*např.: vulgární, nenávistné, zesměšňující*)

-
- ne

21. Všiml/a sis někdy komentářů týkajících se nedostatků osoby zobrazené na fotce?

- ano
- ne

22. Komentoval někdy někdo tvoje nedostatky zobrazené na fotce? (např.: *nadváha, akné, nmoderní oblečení, postižení, jiná barva pleti*)

ano

ne

23. Je pro tebe zabezpečení účtu na sociálních sítích důležité? (např.: *silné heslo, dvoufázové ověřování*)

ano

ne

Proč?

24. Zneužil někdy někdo tvoji citlivou fotografii nebo informaci, kterou jsi svěřil pouze jemu/jí?

ano

O co se jednalo?

ne